

OPETUSMINISTERIÖ
26.6.2006

OPETUSMINISTERIÖN HALLINNONALAN TULEVAISUUSKATSAUS

OPETUSMINISTERIÖN HALLINNONALAN TULEVAISUUSKATSAUS

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	3
2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOKSET.....	3
2.1 Globalisaatio.....	3
2.2 Työvoimakehitys.....	4
2.3 Väestön ikärakenne.....	4
2.4 Sosiaaliset ja kulttuuriset muutokset.....	5
3 KEHITYSHAASTEITA JA RATKAISUEHDOTUKSIA.....	5
3.1 Koulutus- ja tiedepolitiikan toimiala.....	5
3.2 Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimiala.....	14
4 RAHOITUSKEHYS JA -TARPEET.....	22
LIITTEET.....	25
Liite 1. Koulutuspolitiikan toimiala	
Liite 2. Tiedepolitiikan toimiala	
Liite 3. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimiala	
Liite 4. Tulevaisuuskatsaus 2006:n menopaineet kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialoittain 2008-2011 verrattuna vuoden 2007 tasoon	

1 JOHDANTO

Opetusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsauksessa tarkastellaan hallinnonalan toimintaa toimintaympäristön keskeisten muutostekijöiden kautta. Muutoksia aiheuttavat erityisesti globalisaation, työvoimakehityksen, väestön ikärakenteen sekä sosiaalisten ja kulttuuristen muutosten aiheuttamat haasteet. Katsauksessa on otettu huomioon voimassa olevat opetusministeriön hallinnonalan yhteiskuntapoliittiset linjaukset, joita on esitetty koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003-2008, keväällä 2006 annetussa koulutuspoliittisessa selonteossa, vuonna 2005 annetussa valtioneuvoston periaatepäätöksessä julkisen tutkimusjärjestelmän kehittämisestä, vuonna 2003 laaditussa taide- ja taitelijapoliittisessa ohjelmassa sekä eräissä muissa hallinnonalan strategioissa ja toimintaohjelmissa. Rahoituskehys perustuu joulukuussa 2005 laadittuun opetusministeriön hallinnonalan menojen perussuunnitelmaan sekä kehusehdotukseen. Katsauksessa on hyödynnetty valtioneuvoston ennakoitiverkoston vuonna 2005 laatimaa toimintaympäristökuvausta.

Opetusministeriön tulevaisuuskatsaus jakaantuu kolmeen osaan. Luvussa kaksi esitetään keskeiset toimintaympäristön muutokset, jotka lähivuosina tulevat ohjaamaan opetusministeriön hallinnonalan toimintaa. Luvussa kolme kuvataan koulutus- ja tiedepoliitiikan sekä kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialojen keskeiset kehityshaasteet ja esitetään niihin liittyviä kehittämistä koskevia ratkaisuehdotuksia. Luvussa neljä käsitellään opetusministeriön hallinnonalan rahoituskehys ja -tarpeita vuosille 2008-2011.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOKSET

Suomalaisen yhteiskunnan sivistykselliset, sosiaaliset ja taloudelliset kehitysedellytykset ovat varsin hyvät. Lyhyen ajan näkymien valossa Suomen talouden kilpailukyky on siten suotuisa. Suomen vahvuudet, kuten korkeatasoinen koulutus- ja innovaatiojärjestelmä, hyvä infrastruktuuri ja kulttuurinen luovuus, muodostavat hyvät edellytykset maamme hyvinvoinnin ja kilpailukyvyn edelleen kehittämiseksi. Haasteena on se, miten saada ne vielä paremmin yhteiskunnan uudistumisen ja kehittämisen käyttöön. Erityistä kysyntää kohdistuu luovuuteen, innovatiivisuuteen ja osaamiseen kaikissa toiminnoissa ja toimintajärjestelmissä.

Globalisaation eteneminen, nopea teknologian kehitys, väestön ikärakenteen vanheneminen, paine huolehtia kulttuuritaustaltaan heterogeenisten ikäluokkien tarpeista ja väestön alueellisen jakautumisen muutokset luovat uusia haasteita opetusministeriön hallinnonalan kaikille vastuualueille.

2.1 Globalisaatio

Globalisaatio ja avoin maailmantalous vaikuttavat suomalaiseen yhteiskuntaan lisääntyvän kansainvälisen kilpailun ja työjaon sekä kilpailuympäristön nopeiden muutosten kautta. Kotimainen teollisuus on viime vuosina vähentänyt työvoimaansa, mutta uusimpien arvioiden mukaan työvoimamäärä säilynee nykyisellä tasolla. Toisaalta ikärakenteesta johtuva poistuma ja ammattitaitovaatimusten muutokset eräissä teollisuuden sekä rakentamisen ammateissa pitävät työvoimatarpeen lähivuosina edelleen suurena. Uusia työpaikkoja syntyy erityisesti

palvelusektorille ja korkeaa osaamista vaativiin suunnittelu- ja asiantuntijatehtäviin. Työn sisällöt muuttuvat ja osaamisvaatimukset muuttuvat ja kasvavat.

Globaalissa taloudessa alueet ja maat kilpailevat osaamiskeskittymien ja niihin liittyvän tuotantotoiminnan sijainnista. Kansainvälistyminen johtaa uudenalaiseen kansainväliseen työnjakoon korkeakouluopetuksessa ja tutkimuksessa. Tämä merkitsee myös opiskelijoiden ja tutkijoiden liikkuvuuden, yhteisten kansainvälisten tutkimushankkeiden ja tiedepolitiikan kansainvälisen yhteistyön kasvua.

Globaali toimintaympäristö tarkoittaa arkipäivän toimintaympäristöjen moninaistumista ja uudenlaisten toimintatapojen omaksumisen välttämättömyyttä. Erilaisten kulttuurien ja toimintatapojen kohtaaminen vaikuttavat yksilöiden elämään ja haastavat organisaatiot etsimään uudenalaisia yhteistyön ja yhteisöllisyyden muotoja. Suomalaisessa kulttuuriperinnössä on monia vahvuuksia, mutta osittain se joutuu myös koetukselle globalisaation oloissa.

2.2 Työvoimakehitys

Suomessa työkään tulevan ikäluokan (15–24 -vuotiaat) koko on ollut jo vuodesta 2003 alkaen pienempi kuin sieltä poistuvan ikäluokan (55–64 -vuotiaat). Työvoima vanhenee. Suuret ikäluokat ovat siirtyneet 55 ikävuoden yli ja koko työvoimasta yli 50-vuotiaita on kolme kymmenestä. Ikääntyvien osuus työvoimasta tulee säilymään tällä korkealla tasolla seuraavat kaksi vuosikymmentä. Poistuma työvoimasta tulee olemaan ensi vuosikymmenen taitteesta aina vuoteen 2030 saakka vuositasolla keskimäärin noin 10 000 henkeä suurempi kuin uuden nuoren työvoiman tarjonta. Työvoiman saatavuusongelmat kärjistyvät. Alueellisten erojen kasvaessa samanaikainen työvoimapula ja työttömyys kasvavat nykyisestä. Erityisenä haasteena on osaavan työvoiman saannin turvaaminen väestökatoalueilla. Asetettujen taloudellisten ja työllisyystavoitteiden saavuttamisen edellytyksenä on, että nuorisoiäluokka saadaan kokonaisuudessaan ammatilliseen koulutukseen ja että koulutuksen mitoitus tapahtuu elinkeino- ja ammattirakenteiden tarpeita ja ennakoitavia muutoksia vastaavasti. Työn tuottavuuden kasvu ja maahanmuutto korvaa työvoimavajetta.

2.3 Väestön ikärakenne

Suomen väestön ennakoidaan Tilastokeskuksen tietojen mukaan kasvavan vuoteen 2028 asti. Väestö kuitenkin ikääntyy nopeasti ja tästä aiheutuu työmarkkinoille ja julkiseen talouteen haasteita. Ikääntyvä väestö lisää hyvinvointipalvelujen tarvetta.

Lapsi- ja nuorisoiäluokat pienenevät. Peruskoululaisten määrä on osassa maakuntia laskenut jo useita vuosia ja määrä kääntyi valtakunnallisestikin laskuun vuonna 2005. Peruskouluikäisten määrä vähenee vuodesta 2005 vuoteen 2010 noin 43 000:lla. Vuoteen 2020 mennessä vähennys on vuoteen 2005 verrattuna noin 45 000. Vuosien 2005 ja 2010 välisenä aikana peruskouluikäisten ikäluokat pienenevät kaikissa maakunnissa. Tämän jälkeen väheneminen kääntyy laskuun tai pysähtyy Pohjois-Pohjanmaalla, Pirkanmaalla, Uudellamaalla ja Keski-Suomessa. Kainuussa peruskouluikäisten määrä vähenee viidentoista vuoden aikana 28 ja Lapissa 23 prosenttia. Haasteena tulee olemaan laadukkaiden koulutuspalvelujen turvaaminen pieneneville ikäluokille.

Nuorten ikäluokat kasvavat valtakunnallisesti seuraavan viiden vuoden aikana, mutta eräissä maakunnissa nuorten ikäluokkiin kuuluvien määrä on kääntynyt jo laskuun vuosituhannen vaihteen jälkeen ja jatkaa edelleen laskuaan. Nuorisoiäluokkiin kuuluvien, 16–21 -vuotiaiden määrä kasvaa noin 13 800 hengellä vuodesta 2005 vuoteen 2010, vaikka eräissä maakunnissa kehitys on kääntynyt laskuun jo vuosituhannen vaihteen jälkeen. Vuonna 2020 näihin ikäluokkiin kuuluvia on 34 700 vähemmän kuin vuonna 2005. Nuorisoiäluokkien pienentyminen on koko maan tasolla noin kymmenen prosentin luokkaa. Muutos on suuri Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnissa, joissa nuorten määrä vähenee Pohjois-Pohjanmaata lukuun ottamatta 22–31 prosenttia. Myös Satakunnassa, Kymenlaaksossa, Etelä-Karjalassa, Etelä-Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla vähennys on 12–18 prosenttia. Uudellamaalla nuorisoiäluokkiin kuuluvia tulee olemaan vuonna 2020 lähes nykyinen määrä.

Suuret ikäluokat eläköityvät lähivuosina. Yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä on 16 prosenttia vuonna 2005 ja väestöennusteen mukaan 23 prosenttia vuonna 2020. Vanhusevästö kasvaa nopeasti. Nykyisellä syntyvyydellä Suomen vanhushuoltosuhteen arvioidaan olevan EU-maiden korkein vuonna 2015.

2.4 Sosiaaliset ja kulttuuriset muutokset

Sosiaalinen ja kulttuurinen toimintaympäristö muuttuu, kun yksilölliset elämänpolut ja elämäntyyli moninaistuvat ja työhön, opiskeluun ja vapaa-aikaan liittyvät jaksot voivat vaihdella aikaisempaa vahvemmin läpi elämän. Eliniän pidentyessä ikääntyneiden elämäntapa, ajankäyttö ja rooli yhteiskunnassa voivat muuttua. Myös yhtenäiskulttuurin pirstoutuminen jatkuu edelleen, mikä lisää yhteiskunnan sisäistä erilaisuutta. Yhteiskunnan etninen monimuotoisuus lisääntyy maahanmuuton myötä. Syrjäytymisen ja marginalisoitumisen ehkäiseminen on edelleen keskeinen haaste. Näissä oloissa koulutus-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopoliittiset haasteet liittyvät aktiivisen kansalaisuuden ja yhteiskunnallisen osallisuuden sekä kansalaisyhteiskunnan vahvistamiseen, arkisten elämänvalintojen ja luovuuden tukemiseen, koulutuksen ja tutkimuksen sekä taiteen ja kulttuurin korkeaan laatuun ja sen moninaisuuteen sekä palvelujen saatavuuteen.

3 KEHITYSHAASTEITA JA RATKAISUEHDOTUKSIA

3.1 Koulutus- ja tiedepolitiikan toimiala

3.1.1 Koulutuspolitiikka

Tasa-arvo ja koulutusmyönteisyys

Perusopetukseen osallistuu lähes koko ikäluokka. Esiopetukseen osallistuminen oli 96 prosenttia vuonna 2004. Perusopetuksen jälkeen 95 prosenttia jatkoi välittömästi toisen asteen koulutuksessa vuonna 2004. Osuus on koko vuosituhannen alun tasaisesti lisääntynyt.

Miesten ja naisten koulutustasoerot ovat kasvaneet. Tämä näkyy erityisesti korkeakoulututkinnon suorittamisessa. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus 25–34 -vuotiaiden ikäryhmästä oli naisilla 28 prosenttia ja miehillä 20 prosenttia vuonna 2003. Erojen kasvuun on syynä toisaalta se, että naiset hakeutuvat ja pääsevät miehiä useammin lukiokoulutukseen ja yliopistokoulutukseen ja toisaalta se, että miehet keskeyttävät koulutuksen naisia useammin. Ammatillisessa koulutuksessa,

ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa useille koulutusaloille hakeudutaan edelleen perinteisen sukupuolisidonnaisesti.

Vanhempien koulutustausta ja sosiaalinen asema vaikuttavat perusasteen jälkeiseen koulutukseen hakeutumiseen: korkeasti koulutettujen vanhempien lapset opiskelevat korkeakouluissa muita nuoria todennäköisemmin. Työväestötaustaisten korkeakouluopiskelijoiden aliedustus on kuitenkin vähäisempi kuin useissa muissa Euroopan maissa.

Koulutukseen osallistuminen ja koulutuksen tarjonta suhteessa nuorisoikäluokkiin vaihtelevat alueellisesti. Lukionkäyntiaste vaihtelee Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan maakuntien 49 prosentista Uudenmaan maakunnan 66 prosenttiin. Ammatillisen koulutuksen tarjonta ja korkeakoulutuksen tarjonta vaihtelevat maan eri osissa. Väestön koulutustasoerot maakuntien välillä ovat kuitenkin verrattain vähäiset koulutustasoltaan selvästi korkeinta Uttamaata lukuun ottamatta.

Aikuiskoulutukseen osallistuminen on noussut mutta kasaantuu edelleen verrattain hyvässä sosioekonomisessa asemassa oleville ja hyvin koulutetuille työllisille. Naiset osallistuvat aikuiskoulutukseen miehiä enemmän.

OECD-maiden vuoden 2003 Pisa-tutkimusohjelmassa suomalaisten perusopetuksen päättövaiheessa olevien nuorten lukutaito ja matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen oli OECD-maiden huippua. Heikkojen oppilaiden osuus oli pieni. Alueelliset sekä oppilaiden sosiaalisesta taustasta johtuvat erot olivat Suomessa vähäisempiä kuin OECD-maissa yleensä. Kansallisten arviointien mukaan Suomessa matalan sosioekonomisen statuksen alueiden kouluissa keskimääräiset oppimistulokset jäävät kuitenkin alle keskitason ja oppilailla on keskimääräistä useammin pahoinvoinnin oireilua ja heikommat terveystottumukset. Korkeamman sosioekonomisen statuksen alueiden kouluissa oppilaat tuntevat useammin koulutyönsä liian raskaaksi ja potevat stressioireita.

Maahanmuuttajaoppilaiden ja -opiskelijoiden määrä ja osuus on lisääntynyt kaikilla koulutusasteilla. Lukiokoulutuksessa maahanmuuttajanuoret ovat edelleen aliedustettuina.

Perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen erityisopetuksessa olevien määrä on lisääntynyt. Perusopetuksen erityisopetukseen osallistumisessa näyttää olevan kunnittaisia eroja, jotka eivät johdu pelkästään erityisopetuksen tarpeen eroista. Lukiokoulutuksessa arvioidaan olevan erityisopetustarpeita.

Kouluyhyinvointi

Tulevaisuuden osaamis pohjan turvaaminen edellyttää panostamista lasten ja nuorten kouluyhyinvoinnin parantamiseen ja koko yhteiskunnan koulutusmyönteisyyden vahvistamiseen.

Koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo

Koulutukseen osallistumisen tasa-arvoa lisätään koko koulutusjärjestelmässä. Haasteena on erityisesti poikien ja miesten vähäisempi osallistuminen lukiokoulutukseen ja suurempi koulutuksen keskeyttäminen ammatillisissa- ja korkeakouluopinnoissa. Lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluissa aloittavien sukupuolirakennetta tasoitetaan. Alueellisesti tasapainoisella koulutustarjonnalla edistetään tasa-arvoisten koulutusmahdollisuuksien toteutumista ja alueiden elinvoimaisuuden säilymistä.

Aliedustettujen ryhmien mahdollisuuksia osallistua aikuiskoulutukseen lisätään. Aikuisopiskelun tieto- ja neuvontapalveluja, opintojen ohjausta ja aikuisopiskelijoille

tarkoitettuja opintotukijärjestelmiä kehitetään. Noste-ohjelmassa kehitettyjä aikuisille soveltuvia oppimismalleja hyödynnetään myös perusrahoitteisessa aikuiskoulutuksessa.

Vapaan sivistystyön toimenpiteillä vahvistetaan yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa sekä aktiivista kansalaisuutta ja kansalaisyhteiskunnan toimintaa.

Selvitetään perusopetuksen erityisopetuksen kehittämistarpeet ja tehdään ehdotukset tarvittaviksi lainsäädäntömuutoksiksi. Samalla selvitetään erityisopetusta koskevan opettajankoulutuksen kehittämistarpeet.

Kansainvälistyminen

Suomen kilpailutekijöitä globaalissa kilpailussa ovat väestön korkea osaamistaso, huippuosaaminen ja nopea innovaatioiden tuotantoprosessiin siirtäminen. Globaalissa kilpailussa menestyminen edellyttää koko koulutusjärjestelmän ja erityisesti korkeakoulutuksen kansainvälistämistä.

Korkeakoulujen kansainvälinen yhteistyö on lisääntynyt voimakkaasti viime vuosina. Erityisesti tämä on näkynyt kansainvälisen opiskelijavaihdon kasvuna. Yliopistoissa opiskelijavaihdon suunta on kääntynyt siten, että suomalaisiin yliopistoihin saapuu enemmän vaihto-opiskelijoita ulkomailta kuin suomalaisia opiskelijoita lähtee ulkomaisiin yliopistoihin. Myös ammattikorkeakouluissa ulkomailta tulevien vaihto-opiskelijoiden määrä on kasvanut huomattavasti 2000-luvulla.

Ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä suomalaisissa yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa on viime vuosina kasvanut tasaisesti. Vuonna 2004 ulkomaisia tutkinto-opiskelijoita oli runsaat 8 400. Yliopistoissa opiskelevista ulkomaisista tutkinto-opiskelijoista noin kolmasosa suoritti lisensiaatin- tai tohtorin tutkintoa. Myönteisestä kehityksestä huolimatta ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden määrää suomalaisissa korkeakouluissa on vielä kaukana vuodeksi 2008 asetetusta 12 000 ulkomaisen opiskelijan tavoitteesta.

Korkeakoulujen kansainvälinen toiminta on viime vuosina suuntautunut opiskelijaliikkuvuuden lisäksi kansainvälisen yhteistyön syventämiseen ulkomaisten yhteistyökorkeakoulujen kanssa mm. opetusyhteistyön, yhteisten tutkimus- ja kehitystyöhankkeiden sekä kansainvälisten yhteis- ja kaksoistutkintojen avulla.

Vieraskielistä koulutustarjontaa on lisätty, ja sitä on suomalaisissa korkeakouluissa kansainvälisesti tarkasteltuna runsaasti. Korkeakoulut ovat tehneet myös alueellista mm. kielten opetusta ja ulkomaalaisten opiskelijoiden tukipalveluita koskevaa yhteistyötä. Englanninkielistä koulutustarjontaa on myös laajennettu maan eri osissa tarjoamalla ulkomaalaisille opiskelijoille mahdollisuuksia valita opintoja kaikista alueen korkeakouluista.

Kansainvälisen yhteistyön merkitys toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa on lisääntynyt Kööpenhaminan prosessin (ammatillisen koulutuksen eurooppalaisen yhteistyön tiivistäminen) myötä. Ammatillisessa koulutuksessa olevien liikkuvuuden edistämiseksi kehitetään opintosuoritusten siirtojärjestelmää (ECVET), jossa määritellään periaatteet opintosuoritusten siirrolle. Kööpenhaminan prosessin tuloksena on myös hyväksytty uusi Europassi-lainsäädäntö. Europassijärjestelyn tarkoituksena on helpottaa tutkintotodistusten kansainvälistä vertailua ja edistää opiskelijoiden ja työntekijöiden liikkuvuutta. Ammatillisten opiskelijoiden liikkuvuus on Suomessa ollut kasvussa, tällä hetkellä noin 3 prosenttia opiskelijoista on vuosittain ulkomailta.

työssäoppimisjaksolla, opintomatalla tai opiskelemassa. Vuonna 2004 noin 4 000 ammatillisen koulutuksen opiskelijaa harjoitteli tai opiskeli ulkomailla.

Väestön koulutus- ja osaamistason kohottaminen, koulutuksen laadun kehittäminen ja koulutusjärjestelmän toimivuus ovat riippuvaisia korkeatasoisesta opetushenkilöstöstä. Opettajankoulutusta on laajennettu voimakkaasti vuosituhannen alussa. Yliopistojen opettajankoulutuksen laajennusohjelman tavoitteena on ollut 5 500 opettajan lisäys. Ammatillista opettajankoulutusta on laajennettu vuosina 2003–2005 lähes 300 uudella aloituspaikalla.

Keväällä 2005 Opetushallituksessa tehdyn opettajaselvityksen mukaan luokanopettajien, erityisopettajien ja maahanmuuttajaopettajien kelpoisuustilanne on parantunut verrattuna edelliseen, vuonna 2002 tehtyyn valtakunnalliseen selvitykseen. Perusopetuksen lehtorien kelpoisuustilanne on samanlainen kuin edellisessä selvityksessä. Perusopetuksen luokanopettajista kelpoisuus oli 91 prosentilla ja erityisopettajista 71 prosentilla. Ruotsinkielisistä luokanopettajista 83 prosentilla ja erityisopettajista 66 prosentilla oli kelpoisuus tehtäviinsä. Perusopetuksen lehtoreista opettajakelpoisuus oli 94 prosentilla. Päätoimisista tuntiopettajista 62 prosenttia oli kelpoisia. Maahanmuuttajaopetuksessa toimivista opettajista 79 prosentilla oli vaadittu kelpoisuus.

Lukiossa lehtorien kelpoisuustilanne on pysynyt samanlaisena kuin aiemmassa selvityksessä. Lukion lehtoreista 97 prosentilla oli kelpoisuus tehtävänsä. Päätoimisista tuntiopettajista 80 prosentilla oli kelpoisuus tehtäviinsä.

Ammatillisessa perus- ja lisäkoulutuksessa kelpoisuustilanne on yhteisten opintojen opettajien osalta pysynyt ennallaan verrattuna aiempaan selvitykseen. Sen sijaan muodollisesti kelpoisia ammatillisten opintojen opettajia oli vuonna 2005 vähemmän kuin aiemmin. Muodollinen opettajakelpoisuus oli 74 prosentilla yhteisten opintojen ja 73 prosentilla ammatillisten opintojen opettajista. Ruotsinkielisten ammatillisten opintojen opettajien kelpoisuustilanne on selvästi heikompi kuin suomenkielisten. Vain 54 prosentilla ruotsinkielisistä ammatillisten opintojen opettajista oli vaadittu kelpoisuus. Vapaan sivistystyön opettajista muodollisesti kelpoisia oli 69 prosenttia opettajista. Kelpoisuustilanne on aavistuksen parempi kuin aiemmin.

Täydennyskoulutusta koskevat selvitykset keväältä 2005 osoittavat, että noin 12 prosenttia koko opettajakunnasta ei saa lainkaan täydennyskoulutusta. Koulutukseen osallistumattomien opettajien määrä on selvästi kasvanut. Täydennyskoulutukseen osallistumismahdollisuuksien erot ovat selvät eri opettajaryhmien ja alueiden kesken.

Työelämän muuttuviin ja kasvaviin osaamistarpeisiin vastaaminen sekä innovaatio- ja kehittämistoiminnan edistäminen edellyttävät tiivistä yhteistyötä koulutuksen ja työelämän välillä.

Koulutuksen voimavarat

Koulutuksen voimavarat tulee turvata. Keskeiseksi tavoitteeksi asetetaan koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden kehittäminen ja saatavuuden turvaaminen.

Korkeakoulujen rakenteellinen kehittäminen

Korkeakoulujen rakenteellista kehittämistä jatketaan opetusministeriön 8.3.2005 päivätyyn muistion mukaisella tavalla. Keskeisenä lähtökohtana on koko korkeakoulujärjestelmän kansainvälisen kilpailukyyn parantaminen osana eurooppalaista korkeakoulu- ja tutkimusaluetta aluekehitystä tukien.

Kansainvälistyminen ja liikkuvuus

Opiskelija-, opettaja- ja tutkijavaihtoa on lisättävä ja monipuolisesta kieltenopetuksesta huolehdittava.

Korkeakoulujen ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä on nostettava vähintään keskimääräiselle eurooppalaiselle tasolle. Korkeakoulujen kansainvälisen vetovoiman vahvistaminen edellyttää panostamista koulutuksen ja tutkimuksen laadun kohottamiseen ja systemaattiseen laadunvarmistukseen. Korkeakouluille on turvattava mahdollisuudet kansainvälisen toiminnan laajentamiseen ja vahvistettava sen taloudellisia edellytyksiä.

Toimitaan niin, että Suomi säilyttää EU- ja kansainvälisessä yhteistyössä kansallisen päätös- ja toimivallan koulutuspolitiikassa.

Maahanmuuttajat

Kaikilla koulutuksen sektoreilla on parannettava valmiuksia huolehtia laajenevan maahanmuuttajaväestön koulutuksesta tasavertaisesti kantaväestön kanssa.

Opetushenkilöstö

Pätevän ja osaavan opetushenkilökunnan saatavuudesta huolehditaan oikein mitoitettulla opettajankoulutuksella. Maahanmuuttajataustaisten opettajankoulutukseen osallistuvien henkilöiden määrää lisätään. Opetushenkilöstön täydennyskoulutusta kehitetään siten, että opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen välinen jatkumo vahvistuu ja siinä huomioidaan opettajien erilaiset koulutustarpeet uran eri vaiheissa. Opettajien täydennyskoulutus yhdistyy oppilaitosten kehittämistyöhön. Oppilaitosten johtajuutta tuetaan kehittämällä oppilaitosten rehtoreille suunnattua koulutusta.

Koulutuksen työelämäyhteydet

Eriyisesti ammatillisesti eriytyvää koulutusta, tutkintoja sekä työpaikalla tapahtuvaa opiskelua kehitetään yhdessä työelämän kanssa. Työpaikkaohjaajien koulutusmahdollisuudet turvataan. Opettajien alakohtaista osaamista ja työelämäosaamista kehitetään. Koulutuksen järjestäjien valmiuksia työelämän kehittämiseen ja palvelutoimintaan vahvistetaan. Työnantajien velvollisuuksia ja vastuuta koulutuksen järjestämisessä ja rahoituksessa tulee lisätä. Tavoitteena on, että koulutus on kiinteä osa yritysten strategista kehittämistä, ja että erityisesti pienyritysten henkilöstön mahdollisuudet koulutukseen osallistumiseen paranevat.

Väestön ikärakenne

Tulevaisuuden haasteena on oppilaitos- ja korkeakouluverkon ja koulutustarjonnan sopeuttaminen pieneneviin ikäluokkiin. Samanaikaisesti pitäisi pystyä turvaamaan koulutuksen saavutettavuus ja laatu. Väestö- ja työvoimakehityksen vuoksi on entistä tärkeämpää, että kaikki nuoret siirtyvät työelämään ammatillisen tai korkeakoulututkinnon suorittaneina. Edelleen on huolehdittava aikuisten työssä pysymisen edellytysten ja osaamisen kehittämisestä.

Koulutetun työvoiman saatavuusongelmat näyttävät kärjistyvän vuosikymmenen taitteen jälkeen. Tässä tilanteessa koulutustarjonnan oikea mitoittaminen työvoimatarpeiden mukaisesti tulee aikaisempaa tärkeämmäksi. Valtakunnallinen ja maakunnallinen koulutustarjonta on sovittava yhteen. Myös nuorten ja aikuisten koulutuksen tarjonnan yhteensovittaminen tulee entistä tärkeämmäksi. Vuoden 2012 koulutustarjonnan mitoittamisesta on tarkoitus päättää vuoden 2007 lopulla koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunitelmassa vuosille 2007-2012.

Koulutustarjonnan oikea mitoittaminen edellyttää kattavaa, hyvin toimivaa ja asiantuntevaa työvoima- ja koulutustarpeiden ennakointia varsin pitkällä aikavälillä. Valtakunnallisen ennakoinnin lisäksi on panostettava alueellisten ja aikuiskoulutuksen ennakointijärjestelmien kehittämiseen ja osapuolten vuoropuhelun kehittämiseen. Ennakoinnissa on myös otettava huomioon molempien kieliryhmien tarpeet.

Koulutuksen saavutettavuus ja oppilaitos- ja korkeakouluverkon sopeuttaminen pieneneviin ikäluokkiin

Kunta- ja palvelurakenteita koskevien ratkaisujen tulee tukea koulutuspalvelujen vahvistamista ja sopeuttamista pieneneviin ikäluokkiin. On turvattava kansalaisten yhtäläinen oikeus saada kykijensä ja erityisten tarpeittensa mukaisesti koulutusta ja kehittää itseään varallisuudesta riippumatta. Esi- ja perusopetus on turvattava ensisijaisesti lähipalveluna paikalliselta pohjalta. Kaikilla perusopetuksen päättävillä tulee olla mahdollisuudet jatkaa ammatillisessa koulutuksessa tai lukiossa. Toisen asteen koulutuksen osalta tavoitteena on pääsääntöisesti alueellinen saavutettavuus ja ammatillisen koulutuksen ja lukioden yhteistyön kehittäminen. On huolehdittava koulutuksen laadusta ja riittävästä valinnaisuudesta sekä oppilashuolto- ja muiden tukipalvelujen saatavuudesta.

Nuorisoikäluokkien pieneneminen etenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa edellyttää korkeakoulutuksen mitoituksen tarkistamista ja koulutustarjonnan uudelleen kohdentamista. Korkeakoulutuksen kokonaisuus vaatii yhtenäistä valtakunnallista ohjausta, jotta koulutustarjontaa ja verkon rakenteita voidaan kehittää alueellisesti, kieliryhmittäin ja alakohtaisesti tasapainoisesti.

Koulutustarjonta ja koulutuksen ennakointi

Tavoitteena on, että kaikki nuoret siirtyvät työelämään ammatillisen tai korkeakoulututkinnon suorittaneina.

Työikäisen aikuisväestön koulutukseen osallistumista lisätään. Tavoitteena on, että vuosittain koulutukseen osallistuvien osuus työikäisestä aikuisväestöstä kasvaa vähintään 60 prosenttiin vuoteen 2008 mennessä. Aikuiskoulutuksen työnjakoa selkeytetään ja rahoitus pohjaa laajennetaan. Aikuiskoulutuksen tarjontaa suunnataan väestön ikä- ja koulutus rakenne, työelämän tarpeet sekä alueellinen saavutettavuus huomioon ottaen. Vapaan sivistystyön ja yleissivistävän aikuiskoulutuksen tarjontaa kehitetään vastaamaan erityisesti väestön ikääntymiseen sekä maahanmuuton aiheuttamiin haasteisiin.

Ennakointia kehitetään. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa on väestökehityksen vuoksi tarpeen arvioida koulutustarpeen kehitystä sekä vuonna 2012 että vuoden 2012 jälkeisinä vuosina. Koulutustarjonnan mitoittamista koskevaa ohjausta tulee terävöittää.

Koulutusjärjestelmän tehokkuus ja toimintakyky

Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus koko väestöstä on OECD-maiden keskitasoa ja pohjoismaiden alhaisin. Nuorten ikäryhmissä ammatillisen tai korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus ei ole viime vuosina noussut. Suhteellisen laaja koulutustarjonta ei nosta väestön koulutustasoa erityisesti kahdesta syystä. Ensiksikin koulutuksen läpäisy on heikko. Ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen, ammattikorkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen ja

yliopistojen perustutkintokoulutuksen aloittajista tutkinnon suorittaa vain noin 70 prosenttia. Toiseksi noin 10 prosenttia kunkin koulutusasteen aloituspaikoista menee opiskelijoille, joilla on jo suoritettuna saman asteen tutkinto.

Koulutustakuu

Perusasteen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen toimivuutta kehitetään edelleen. Tavoitteena on, että vuonna 2008 97 prosenttia ja vuonna 2009 97,5 prosenttia perusopetuksen päättävistä aloittaa samana vuonna toisen asteen koulutuksessa tai perusopetuksen lisäopetuksessa. Peruskouluja koskevia koulupudokkuutta ja toisen asteen nivelvaiheen ongelmia ennaltaehkäiseviä toimia laajennetaan ja oppilaanohjausta yksilöllistetään. Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavaa ja valmistavaa koulutusta laajennetaan.

Koulutuksen läpäisy

Koulutuksen keskeyttämisen vähentämiseksi käynnistetään laaja-alainen lisätoimenpideohjelma. Läpäisyyn painoarvoa ammatillisen koulutuksen, ammattikorkeakoulutuksen ja yliopistojen rahoituksen määrätymisperusteena nostetaan.

Opintotuen on mahdollistettava tutkinnon suorittaminen tavoiteajassa. Opiskelijoiden opintososiaalisia tukia on kehitettävä siten, että ne tukevat entistä paremmin täysipäiväistä ja suunnitelmallista opiskelua ja mahdollistavat opintoaikojen lyhentämisen.

Päällekkäiskoulutuksen vähentämiseen tähtäviä toimia ja aikaisemmin opitun tunnustamista tehostetaan koko koulutusjärjestelmässä tavoitteena opiskeluaikojen lyhentäminen. Näyttötutkintojärjestelmän tehokkuutta parannetaan.

Ohjaus

Oppilaiden ja opiskelijoiden ohjausta kehitetään kaikilla koulutusasteilla. Kehittyvillä ohjaus- ja neuvontapalveluilla suunnataan opiskelua kansalaisten ja työelämän osaamistarpeiden mukaisesti ja edistetään koulutusresurssien tehokasta käyttöä.

Tavoitteena on, että vuoteen 2008 mennessä kaikilla kansalaisilla on käytettävissään monipuoliset ja asiakaslähtöiset aikuiskoulutusta koskevat tieto- ja neuvontapalvelut ja että kaikissa aikuiskoulutusta järjestävissä oppilaitoksissa ja korkeakouluissa on saatavilla myös aikuisopiskeluun soveltuvaa ohjausta.

3.1.2 Tiedepolitiikka

Tieteellisen tutkimuksen keskeisimmät haasteet liittyvät korkeakouluopetuksen ja -tutkimuksen kansainvälistymisen lisäksi tutkijakoulutuksen ja tutkijanuran kehittämiseen.

Kansainvälistyminen

Tieteellisen tutkimuksen suurimmat haasteet liittyvät kansainvälisen työnjaon kehittymiseen, jossa osasta yliopistoja muodostuu kansainvälisiä opetuksen ja tutkimuksen keskuksia, jotka imevät parhaat tutkija- ja opiskelijavoimat kaikkialta maailmasta, tekevät korkeatasoisinta tutkimusta ja houkuttelevat laajasti kansainvälistä tutkimusrahoitusta. On myös tendenssejä, että opetus ja tutkimus saattavat eriytyä toisistaan. Kansainvälistämisellä pyritään vastaamaan osittain matalan

kustannustason maiden haasteeseen panostamalla yhä korkeatasoisempaan tietoon ja osaamiseen perustuvaan t&k- ja yritystoimintaan, osittain kyse on kehittyneiden maiden keskinäisestä kilpailusta.

Suomi voi vastata globalisaation haasteisiin kehittämällä kansallista tutkimusjärjestelmäänsä ja laajentamalla tieteellisen tutkimuksen kansainvälistä yhteistyötä. Tavoitteena tulee olla korkeakoululaitos, joka tuottaa yhä enemmän kansainvälisesti korkeatasoista tutkimusta sekä houkuttelee maahamme parhaita ulkomaisia opiskelijoita, tutkijoita, asiantuntijoita sekä kansainvälistä tutkimusrahoitusta. Tutkimuksen laadun tulee olla niin korkea, että suomalaiset korkeakoulut kelpaavat yhteistyökumppaneiksi maailman korkeatasoisimmille korkeakouluille, tutkimuslaitoksille ja yrityksille koulutuksen, tieteen, teknologian ja talouden aloilla.

Tieteellisen tutkimuksen kehittämiseen vaikuttaa myös Suomen osallistuminen YK:n vuosituhatuippukokouksen julistukseen (vuonna 2000), jossa sitouduttiin seitsemän eri kehitystavoitteen saavuttamiseen vuoteen 2015 mennessä. Konkreettinen tavoite on kehitysmaiden tutkimuskapasiteetin rakentaminen, jossa Suomen tulee olla enenevästi mukana. Tavoite liittyy läheisesti Suomen sitoutumiseen kestävän kehityksen edistämiseen, jolla tavoitellaan nykyhetken tarpeiden tyydyttämistä viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa.

Suomalaisen tutkimuksen taso antaa hyvät edellytykset laajamittaisellekin kansainvälistymiselle. Koulutus-, tutkimus- ja innovaatiojärjestelmät ovat korkeatasoisia ja avoimia ja tekevät tiivistä yhteistyötä. Tutkimusintensiivisyys ja työvoiman koulutus- ja osaamistaso ovat kansainvälisesti korkeita. Suomalainen kehitystutkimus on korkeatasoista ja suomalaiset tutkijat ovat hyvin mukana institutionalisoituneessa eurooppalaisessa tutkimuksessa.

Tutkimuksen kansainvälistymiseen liittyy kuitenkin myös eräitä kehittämistarpeita. Voimavarojen rajallisuus ja hajaantuneisuus ei anna riittäviä mahdollisuuksia kansainvälisen yhteistyöhön kehittämiseen. Tutkijoiden ja asiantuntijoiden kansainvälinen liikkuvuus ei vastaa sille asetettuja odotuksia. Tutkimuksen infrastruktuuri (tutkimusvälineiden, laitteistojen, tietoaisteistojen ja palvelujen varanto) on osin vanhentunutta ja erityisesti kansainvälisen yhteistyön kehittämisen näkökulmasta riittämättömällä tasolla. Suomalainen kehitystutkimus on osin pirstoutunutta ja suomalaisten kehitystutkimukseen suunnattujen varojen osuus on pienempi kuin muissa Pohjoismaissa.

Henkiset voimavarat

Suomen tutkimushenkilöstön määrällinen kasvu on ollut nopeaa ja henkilöstön koulutustaso on parantunut viimeisen vuosikymmenen aikana. Taustalla on ollut suunnitelmallinen tutkijakoulutuspolitiikan toteuttaminen. Tutkijakoulujärjestelmää on kehitetty siten, että tohtorikoulutus luo vahvan pohjan ammattimaiselle tutkijauralle ja antaa myös valmiuksia toimia vaativissa asiantuntijatehtävissä tutkijanuran ulkopuolella. Haasteena näyttäytyvät kuitenkin mitoituskysymykset sekä kokonaismäärien että alakohtaisen mitoituksen suhteen sekä varsinaisten tutkijanurien puuttuminen. Myös tutkijoiden kotimaista liikkuvuutta tulisi lisätä.

Tutkimusrahoituksen suuntaaminen

Hallituksen vuoden 2006 strategia-asiakirjassa on asetettu tavoitteeksi nostaa yksityisen ja julkisen tutkimusrahoituksen BKT-osuuden neljään prosenttiin. Se merkitsee, että valtion tutkimusrahoitus

kasvaa noin viidenneksen vuoteen 2011 mennessä.¹ Valtion tutkimusrahoituksen rahoitus tulisi toteuttaa siten, että

Korkeakouluille turvataan taloudelliset edellytykset kansainvälisen toiminnan laajentamiseen. Nostetaan tutkimusrahoitukseen sisällytettävää yleiskustannuslisää niin, että rahoitus kattaa kaikki hankkeesta aiheutuvat ylimääräiset kulut.

Tuetaan huippuyksikköjen ja luovien tutkimusympäristöjen syntymistä ja kehittymistä yliopistojen ja tutkimuslaitosten profiloitumisen ja kansainvälisen menestymisen suuntaan.

Kannustetaan yliopistoja yhteistyöhön muiden maiden yliopistojen, tutkimuslaitosten ja tohtorikoulutusohjelmien kanssa sekä käynnistetään tutkijoiden ja asiantuntijoiden liikkuvuusohjelma.

Kehitetään yliopistolaitosta valtioneuvoston tutkimusjärjestelmän rakenteellisesta kehittämisestä tekemän periaatepäätöksen osaamiskeskittymiin liittyvien suuntaviivojen mukaisesti.

Käynnistetään kansalliseen strategiaan perustuva, suuren mittaluokan ja pitkäkestoisten infrastruktuurihankkeiden keskitetty rahoitusjärjestelmä ja varataan sitä varten tarpeellinen määräraha.

Tuetaan yhteistyössä ulkoministeriön kanssa yliopistojen toimintaa kehitysmaiden tutkimuskapasiteetin rahoittamiseksi ja kehitysmaista tulevien tutkijoiden kouluttamiseksi.

Varmistetaan, että yliopistojen oman ja ulkopuolisen rahoituksen välinen suhde pysyy sellaisella tasolla, joka turvaa opetuksen ja tutkimuksen välisen yhteyden.

Varmistetaan tutkimustoiminnan kattavuus ja toteutetaan uusia tutkimusohjelmia, jotka varmistavat tieteellisen tutkimuksen uusiutumisen.

Varmistetaan korkeatasoisen tutkimushenkilöstön riittävyys toteuttamalla opetusministeriön tohtorikoulutuksen kehittämis- ja tutkijauratyöryhmien² ehdotukset tutkijakoulupaikkojen määrällisestä lisäämisestä ja neliportaisesta tutkijauramallista.

Tieteellisen julkaisemisen ja asiakirjahallinnon sähköistyminen

Luonnontieteen, teknologian ja lääketieteen aloilla jo 80 prosenttia kaikista tieteellisistä julkaisuista ilmestyy sähköisenä. Suomen monissa yliopistoissa väitöskirjat, muut opinnäytteet ja tutkimusraportit julkaistaan myös tai ainoastaan verkossa – kuten kasvava osa näiden julkaisujen lähteistä. Myös julkisen hallinnon toiminta perustuu kasvavassa määrin atk-järjestelmiin ja kansalaisille tuotetaan sähköisiä asiointipalveluja verkon välityksellä. Analogisessa muodossa olevia aineistoja (julkaisuja, asiakirjoja, äänitteitä ja kuvia) on digitoitu ja siirretty tietoverkkoihin,

¹ Hallituksen strategia-asiakirja 2006. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 3/2006. Valtion tutkimusrahoituksen kasvu on arvioitu olettaen, että sen osuus T&K-toiminnan kokonaisrahoituksesta pysyy 30 %:na.

² Tohtorikoulutuksen kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:3. Tutkijanuratyöryhmän loppuraportti. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:13.

mikä on oleellisesti parantanut tutkijoiden ja kansalaisten pääsyä tietoaineistoihin ja lisännyt niiden käyttöä.

Yhä suuremmaksi ongelmaksi on tulossa, että tietotekniikan ja sen sovellusten kehittyminen vanhentaa nopeasti käytössä olevat tallennealustat ja tiedostomuodot ja tekee niille tallennetut aineistot nopeasti käyttökelvottomiksi. Hallinnon asiakirjojen osalta vaarana on kansalaisten oikeusturvan heikkeneminen. Tavoitteena tulee olla toimivien ratkaisujen löytäminen digitoitujen aineiston säilymisen ja käytettävyyden turvaamiseksi.

Ratkaistaan kansallisten sähköisten aineistojen pysyvässä säilytyksessä.

Selvitetään mahdollisuudet perustaa kansallinen digitaalinen kirjasto eri muistiorganisaatioiden ja julkisen hallinnon tuottaman digitaalisen aineiston kokoamiseksi ja palvelujen tarjoamiseksi kansalaisten ja tutkimusorganisaatioiden käyttöön. Hanke edellyttää verkostomaisesti toimivan konsortion perustamista.

3.2 Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimiala

Kulttuurin, liikunnan ja nuorison toimialoilla vaikutetaan eri ikävaiheissa, elämäntilanteissa ja sosiaalisissa tai kulttuurisissa ryhmissä olevien ihmisten luovuuteen ja aktiivisuuteen, identiteettien rakentumiseen, elämäntilanteiden hallintaan ja hyvinvointiin. Toimialoilla on keskeinen merkitys yhteiskunnan luovan perustan turvaamisessa ja sen innovatiivisessa uudistumisessa sekä kulttuurisen vuorovaikutuksen ja moninaisuuden vahvistamisessa. Haasteena on (1) vahvistaa eri väestöryhmien toiminnallista aktiivisuutta ja hyvinvointia (2) tukea yhteiskunnan innovatiivista uudistumista luovan toiminnan perustan vahvistamisen, huippuosaamisen, luovan alan palveluliiketoiminnan kehittämisen ja kansainvälistymisen keinoin sekä (3) ylläpitää ja kehittää kulttuurin, liikunnan ja nuorison toimialojen infrastruktuuria.

Kulttuurin, liikunnan ja nuorison toimialojen kehittämishaasteet on seuraavassa jaoteltu em. teemojen mukaan. Niillä on yhteys muiden hallinnonalojen tehtäviin ja haasteisiin erityisesti hyvinvointipolitiikan ja innovaatiopolitiikan toteuttamisessa. EU:n perustamissopimuksen hengessä kulttuurinen näkökulma ja kulttuurisesti kestävä kehitys tulee ottaa huomioon kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelujen kehittäminen on ratkaisevasti riippuvainen julkisesta tuesta ja erityisesti veikkausvoittovarojen tuotosta, joiden osuus taiteen ja kulttuurin julkisesta rahoituksesta on yli puolet ja liikunnan sekä nuorisotyön rahoituksesta yli 90 prosenttia. Siksi se, miten veikkausvoittovaroja käytetään, on näiden toimialojen kannalta erityisen tärkeää. Myös rahapelien yksinoikeusjärjestelmän asemaan mahdollisesti tuleviin muutoksiin tulee varautua. Kun kulttuurin ja sen ymmärtämisen merkitys yhteiskunnassa kasvaa, toimialan on perusteltua näkyä nykyistä paremmin myös valtioneuvoston osana.

Veikkausvoittovaroja tulee käyttää ainoastaan arpajaislain mukaisiin käyttötarkoituksiin ja ne tulee edelleen säilyttää budjettikehyksen ulkopuolella. Myös siinä tapauksessa, että rahapelien yksinoikeusjärjestelmän asemaan tulee muutoksia, tulee toimialojen valtionrahoitus turvata.

Aktiivinen toiminnallisuus ja hyvinvointi

Taide ja kulttuuri on kaikkien oikeus

Kulttuuritarjontaa on saavutettavaa silloin, kun erilaiset yleisöt voivat käyttää sitä ja osallistua siihen mahdollisimman helposti ja esteettömästi. Tavoitteena on, että kulttuuripalvelut ovat kaikkien ulottuvilla tarjoten mahdollisuuden osallistumiseen ja elämyksiin riippumatta yksilöiden erilaisista ominaisuuksista.

Parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta poistamalla osallistumisen esteitä ja varmistamalla, että kieli- ja kulttuurivähemmistöillä ja vammaisvähemmistöillä on mahdollisuudet myös omaan luovaan taiteelliseen toimintaan. Ikääntyvien ja helposti syrjäytyvien aseman turvaamiseksi tarvitaan erityisjärjestelyjä ja tukitoimia, jotta kulttuurinen tasa-arvo toteutuisi myös käytännössä. Turvataan erityisesti lasten ja nuorten kulttuurikasvatus ja kulttuuripalvelut kaikkien hallinnontasojen yhteistyöllä. Lisätään musiikin alueellista tarjontaa.

Arjen kulttuurisuuden merkitys kasvaa – taiteen soveltavalle käytölle kysyntää

Taiteen soveltava käyttö sekä arjen luovuuden ja kulttuurisuuden kehittäminen ovat tärkeitä sosiaalisten innovaatioiden lähteitä ja alueita. Ne lisäävät ihmisten hyvinvointia mutta myös tarjoavat uudentyypisiä työ- ja yrittäjäyysmahdollisuuksia eri taiteenalojen ammattilaisille ja muille luovasta työstä ja toiminnasta kiinnostuneille. Soveltamisalueita voivat olla yhtä lailla työ-, laitosten yhteisöt (taide viihtymisen, jaksamisen ja selviytymisen parantajana), työelämän ulkopuolella olevat (mm. eläkeläisten, työttömien ja syrjäytyneiden osallistumisen ja osallisuuden lisääminen), kansalaistoiminta ja toimet elinympäristön kehittämiseksi.

Tuetaan toimintoja ja rakenteita, jotka edistävät taiteen soveltavaa käyttöä muilla kuin perinteisillä taidealoilla. Laaditaan toimintaohjelma arjen kulttuurisuuden edistämiseksi osana hyvinvointipolitiikkaa.

Liikunta parantaa toimintakykyä ja terveyttä, lisää viihtyvyyttä ja osallistumista

Terveys ja toimintakyky ovat väestön hyvinvoinnin perustekijöitä. Liikunta on välttämätön tekijä toimintakyvyn ja terveyden, myös mielenterveyden, säilyttämisessä ihmisen elinkaaren eri vaiheissa. Siksi on tärkeää turvata koko väestön terveyden ja toimintakyvyn kannalta riittävät ja saavutettavuudeltaan vetovoimaiset liikuntapalvelut. Lasten ja nuorten liikunta tarjoaa muiden terveysvaikutusten lisäksi keinon lisääntyvän ylipaino-ongelman ehkäisemiseen. Liikunta lisää myös osallistumis- ja itsensä toteuttamismahdollisuuksia, ehkäisee syrjäytymistä ja lisää kansalaisaktiivisuutta. Kouluissa tapahtuva liikkuminen on tärkeää, koska se tavoittaa lähes kaikki lapset ja nuoret, ja se on myös keino parantaa koulussa viihtymistä. Ikääntyvälle suurelle ikäluokalle suunnatut liikuntapalvelut edesauttavat työuran pidentymistä ja itsenäistä elämänhallintaa myös eläkkeelle siirtymisen jälkeen.

Laajennetaan lasten ja nuorten päivittäisen elinympäristön piirissä liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden valintamahdollisuuksia. Kehitetään toimenpideohjelma lasten ja nuorten lihavuuden ja ylipainon ehkäisyyn.

Asetetaan yhdeksi liikunnan tukipolitiikan painopisteeksi ikääntyvien liikuntapalveluiden saatavuuden kehittäminen.

Toteutetaan tutkimusohjelmayhteistyönä Suomen Akatemian kanssa yhteisrahoitteinen työtä ja hyvinvointia käsittelevä tutkimusohjelma.

Liikunnan kansalaistoiminta tie osallisuuteen ja vaikuttamiseen

Liikunnan kansalaistoiminta tukee yhteisöllisyyttä ja lisää yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta olennaista sosiaalista pääomaa. Kansalaistoiminta tarjoaa merkittäviä osallistumisen, osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Kansalaistoiminnan elinehtoja tulee vaalia ja sitä kautta ylläpitää ja kehittää kansalaisaktiivisuutta osana kansallista kulttuuria. Liikunnan kansalaistoiminta on osallistumismahdollisuuksien ja liikuntapalvelujen tarjoajana korvaamaton voimavara. Yhteiskunnan on eri ohjausmenetelmin tuettava osallistavaa kansalaistoimintaa. On otettava huomioon myös uudenlaiset osaamis- ja johtamistarpeet kansalaistoiminnan piirissä.

Varmistetaan koulutustoimenpitein ja kehittämishankkein seurojen ja järjestöjen vapaaehtoistoimijoiden asiantuntemus ja osaaminen.

Sisällytetään liikuntatoimen laajat osallistumisen muodot osaksi nuorten syrjäytymisen ehkäisytoimenpiteitä.

Nuorten elinolot paremmiksi – polarisaatiota estettävä

Nuorisolain perusteella tulee valmisteltavaksi nuorisopoliittinen kehittämisohjelma valtioneuvoston hyväksyttäväksi. Tarkoituksena on parantaa nuorten elinoloja ja linjata nuoriin kohdistuvia toimenpiteitä eri hallinnonalojen yhteistyönä. Erityisesti tulee kiinnittää huomio polarisaatioon, koska liian moni lapsi joutuu huostaanoton kohteeksi. Toimenpiteitä on tehtävä asunto-, työllisyys-, terveys-, sosiaali-, perhe- ja koulutuspolitiikassa. Opetusministeriön toimialalla nuorten aikuisten opiskelijoiden elinoloja tulee kehittää niin, että jo opiskeluaikana on mahdollista perheen perustaminen. Näin voidaan lieventää väestörakennemuutoksen aiheuttamia ongelmia. Ohjelma tukee myös vastaavaa alueellista ja kunnallista ohjelmatyötä. Ensimmäinen kehittämisohjelma, jossa huomioidaan myös lapsipolitiikka, valmistellaan vuonna 2007.

Valtioneuvoston tasolla on syytä pohtia nuorisopolitiikan ohjauksen kehittämistä uuden nuorisolain myötä. On tarve tehokkaalle poliittiselle ohjaukselle, jotta kehittämisohjelman sisältö saadaan konkretisoitumaan. Valtioneuvoston yleisistunto voi asettaa lakisäateisten ministerivaliokuntien lisäksi muita ministerivaliokuntia. Yksi vaihtoehto konkretisoimaan keskushallinnon nuorisopoliittista ulottuvuutta on perustaa valtioneuvostolle erityinen lapsi- ja nuorisopoliittinen ministerityöryhmä vahvistamaan poikkihallinnollista politiikkaohjausta.

Muodostetaan toimialan keskitetty, säännöllisesti päivitettävä tiedosto Nuorisoasiain neuvottelukunnan ja nuorisotutkimusverkoston yhteistyössä tuottamista nuorten elinoloindikaattoreista ja nuorisobarometreistä sekä lääninhallitusten kokoamista nuorisotyön perustiedostoista. Tiedostoa voivat käyttää mm. ministeriöt, kuntien, nuorisotyöntekijät, tutkijat sekä nuorisojärjestöt ja nuoret itse.

Perustetaan valtioneuvostoon erityinen lapsi- ja nuorisopoliittinen ministerityöryhmä vahvistamaan poikkihallinnollista politiikkaohjausta.

Nuoria on kuultava ja heidän on saatava osallistua

Nuorisolaki velvoittaa kunnan kuulemaan nuoria heitä koskevissa asioissa sekä järjestämään nuorille mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Nuorten kuulemisella ja osallistumismahdollisuuksilla aktivoidaan nuoria yhteiskunnalliseen keskusteluun ja yhteiskuntavastuuseen sekä käyttämään täysimääräisesti edustuksellisen demokratian ja suoran vaikuttamisen mahdollisuuksia. Nuorten kuulemisessa ja osallistumisessa nuorten omilla järjestöillä ja niiden toiminnan kehittämisellä on keskeinen asema.

Luodaan nuorten tieto- ja neuvontapalveluverkostojen yhteyteen nuorten kuulemis- ja vaikuttamisosio, jota täydennetään paikallisilla nuorten kuulemistilaisuuksilla.

Seurataan nuorten äänestys- ja osallistumisaktiivisuutta tavoitteena luoda jokaiselle nuorelle mahdollisuus harrastukseen sekä siihen että nuoret äänestävät vaaleissa yhtä aktiivisesti muun väestön kanssa.

Nuoret kaupunkikulttuurin edelläkävijöitä

Järjestöt ja nuorten omat toimintaryhmät kehittävät uudenlaisia toimintamuotoja. Suomessa syntyy uutta kaupunkikulttuuria ja nuoremmat ikäluokat osaavat käyttää kaupunkiympäristöä hyväkseen aivan eri lailla kuin vanhemmat. Tästä ovat esimerkkinä nuorten skeittausharrastus, parkour eli kaupunkiakrobatia, kahvilakulttuuri, kaupunkitapahtumat sekä roolipelit eri muodoissaan. Nämä harrastukset kasvattavat nuorista kulttuurin käyttäjiä ja toimijoita, ja ovat osa ennaltaehkäisevää nuorisotyötä. Samoin ympäristökasvatuksen merkitys korostuu sekä kaupunki- että luontoympäristön muutosten takia.

Tuetaan nuorten omaehtoista uuteen kaupunkikulttuurin pohjaavaa kulttuuri- ja liikuntatoimintaa. Tuetaan nuorten ympäristökasvatusta ja luontoaktiviteetteja.

Nuorten työpajatoiminta ehkäisee syrjäytymistä

Nuorisoikäluokkien pieneneminen seuraavan vuosikymmenen aikana noin kymmenellä, eräillä alueilla jopa 30 prosentilla, on vakava uhka työvoiman saatavuudelle. Tämän takia nuorten elinoloja tulee kehittää niin, että peruskoulun jälkeen nuoret pystyvät tekemään selkeitä ja motivoituneita valintoja opiskeluvaihtoehdoista. Nuoruuteen liittyy myös oman paikan ja opiskelualan etsintä. Siten ns. välivuodet voivat olla välttämättömiä elämänuran etsinnässä. Tällä vältetään opintojen keskeyttäminen. Nuorten työpajatoiminta tarjoaa nuorelle paikan aktiiviseen välivuoteen ja tulevaisuuden pohdintaan nuoren valitessa opinto- ja työuraa. Nuorten työpajatoiminnan vakiinnuttamisen myötä saadaan nykyisin vuosittain noin 8 000 työ- ja opintouraa etsivää nuorta aktiivisen toiminnan piiriin. Pajanuorista sijoittui 66 prosenttia vuonna 2005 opiskeluun, työelämään tai muihin aktiivisiin toimenpiteisiin.

Suunnataan riittävästi resursseja nuorten työpajoihin syrjäytymisriskien vähentämiseksi, nuorten opintoihin ja työhön sijoittumisen edistämiseksi ja nuorten omassa ikäluokassaan tapahtuvan polarisaation ehkäisemiseksi.

Maahanmuuttajanuorten määrä lisääntyy – kotouttaminen haaste

Kansainvälisen ja kansallisen toimintaympäristön muutos heijastuu voimakkaasti nuorten elämäntyyliin ja -valintoihin. Nopean julkisen ja internetin kautta tapahtuvan tiedonvälityksen sekä maahanmuuttajanuorten määrän lisääntymisen seurauksena nuorten päivittäin kohtaamat kulttuuriset ilmiöt monipuolistuvat. Maahanmuuttajanuorten kotouttamistarpeet kasvavat. Tämä kaikki luo uusia haasteita nuorisotyölle ja -politiikalle.

Tuetaan maahanmuuttajanuorten kotoutumista ja kulttuurisen identiteetin säilyttämistä sekä kuntien maahanmuuttajatyön kautta että suorien avustuksien maahanmuuttajajärjestöille. Myös kansalliset etniset vähemmistöt ovat erilaisten toimintatukien piirissä. Samalla tehostetaan rasismien vastaista työtä ja suvaitsevaisuuskasvatusta suomalaisnuorten keskuudessa.

Luovat toimialat, innovaatiot ja kulttuurivienti

Taide on luovuuden huippuosaamista – taiteilijoiden tuista huolehdittava

Taiteen ja kulttuurin merkitys yhteiskunnassa korostuu eriytyvässä ja muuttuvassa yhteiskunnassa. Taide ja kulttuuri on sivistyksellinen perusoikeus ja se uudistaa ja kehittää yhteiskunnan innovaatioperustaa. Taiteen tukijärjestelmät toimivat usein alueilla, joihin markkinaehtoinen tarjonta ei ulotu, mutta nämä voivat myös täydentää tosiaan.

Valtion taiteilija-apurahajärjestelmä on lakiin perustuva keskeisin luovan vapaan taiteen tuki-instrumentti. Kuvataiteen näyttöapurahajärjestelmä voidaan kehittää vastaamaan paremmin voimakkaasti laajentuneen kuvataiteen kentän tarpeita. Taiteilijoiden työskentelyedellytysten kehittäminen on tärkeä osa tätä kokonaisuutta. Taiteilijoiden määrä on kasvanut ja taiteen kenttä muuttuu ja elää jatkuvasti. Apurahan hakijajoukko on kasvanut viiden vuoden aikana 12 prosenttia, apuraha saavien taiteilijoiden osuus vaihtelee voimakkaasti taiteenaloittain. Taiteilijoiden matka- ja residenssiavustukset ovat keskeinen keino lisätä taiteilijoiden kansainvälistä liikkuvuutta ja vuorovaikutusta muiden kulttuuripiirien kanssa. Panostus vilkastuttaa taide-elämää koko maassa mahdollistamalla myös ulkomaisten taiteilijoiden työskentelyn Suomessa.

Vahvistetaan suoraa taitelijatukea taiteilija-apurahoja ja kuvataiteen näyttöapurahoja lisäämällä. Kehitetään taiteilijoiden matka- ja residenssiavustuksia.

Luovuuden ja luovien alojen merkitys kasvaa

Hallituskaudella 2003-2007 laadittiin luovuusstrategia. Siinä osoitetaan, että Suomen kaltaisissa kehittyneissä talouksissa yhä tärkeämmäksi menestystekijäksi nousee luovan toiminnan perustan sekä hyvinvointipalvelujen ja immateriaalisten tuotteiden ja palveluiden kehittäminen. Kaikkia toimintoja ja toimialoja tulee kehittää luovuutta ja innovatiivisuutta hyödyntäviksi. Perusluonteensa vuoksi kulttuurin toimiala on kuitenkin keskeisessä asemassa kehitettäessä luovaa hyvinvointiyhteiskuntaa.

Luovuusstrategian yhtenä jatkona käynnistetään luovan toiminnan kehitysedellytyksiä määrääjain tarkastelevien katsausten (vuosikirja tms.) laadinta.

Laaditaan yhdessä eri hallinnonalojen kanssa luovien alojen innovatiivisia toiminta- ja yritysmuotoja edistävä kehittämisohjelma ja aloitetaan sen toteuttaminen mm. osana osaamis-, aluekeskus-, rakennerahasto- ym. ohjelmia.

Kulttuuriviennin kapasiteettia lisätään

Suomalainen omaleimainen kulttuuri kiinnostaa myös kansainvälisillä markkinoilla. Suomessa on luovuuteen ja moderniin tuotantoteknologiaan perustuvia korkealuokkaisia kulttuurituotteita ja -palveluja. Kotimaisten tuottajien ja tekijöiden osaaminen ja ammattitaito ovat vahvistuneet tehostuneen koulutuksen tuloksena ja useiden eri taiteen alojen huiput ovat hyvää kansainvälistä tasoa. Suurimmat kansainvälisen menestyksen esteet löytyvät arvoketjun loppupäästä, erityisesti vajavaisesta liiketoimintaosaamisesta sekä tuotteistamisesta ja markkinoinnista, joihin ei perinteisesti ole kohdistettu kulttuuripoliittisia toimenpiteitä.

Kulttuurin toimialan taloudellisen potentiaalin ja sen vientimahdollisuuksien vahvistaminen lisää työllisyyttä, vientituloja ja kulttuurien välistä vaihtoa. Opetus-, kauppa- ja teollisuus-, ulkoasiain- ja valtiovarainministeriöiden sekä ulkomaankaupan, teknologian ja matkailun edistämisorganisaatioiden yhdessä laatimassa kulttuuriviennin kehittämisohjelmassa on esitelty kulttuuriviennin rahoitus- ja ohjausjärjestelmän vahvistamiseen tarvittavat toimenpiteet

kustannusvaikutuksineen vuosina 2007-2011. Kehittämishjelmaa pannaan täytäntöön myös Suomen alue- ja rakennepoliittisen strategian ja osaamiskeskusohjelman puitteissa sekä TEKES:n toimesta.

Toteutetaan kulttuuriviennin kehittämisselma vuosille 2007-2011 yhdessä kauppa- ja teollisuusministeriön ja ulkoasiainministeriön sekä viennin, teknologian ja matkailun edistämisorganisaatioiden kanssa.

Tekijänoikeus vahvistaa luovan toiminnan perustaa

Tekijänoikeus vahvistaa luovan toiminnan perusteita ja tuottaa tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille taloudellista hyötyä. Tekijänoikeuden laaja merkitys ja vaikuttavuus on selvästi havaittavissa myös teosten käyttöön, levitykseen ja muuhun hyödyntämiseen perustuvilla toimialoilla. Tekijänoikeuteen pohjautuvat liiketoimintaratkaisut hyödyttävät sekä sisältöjen tuottajia että niiden jakelijoita. Tekijänoikeuden merkitys kansantaloudessa vahvistuu. Uusien jakeluteiden ja välittämismenetelmien tuottamat taloudelliset hyödyt jakautuvat oikeudenmukaisesti oikeudenhaltijoiden ja aineistojen taloudellisten hyödyntäjien kesken.

Lainsäädännölliset ratkaisut tukevat aineistojen laillisia hankintakanavia. Teknisestä kehityksestä aiheutuvat muutokset edellyttävät tekijänoikeuslainsäädännöltä ja -järjestelmältä uudistumiskykyä. On kiinnitettävä huomiota myös tiedon saavutettavuuteen ja ilmaisun vapauden toteutumiseen. Oikeudenloukkauksista digitaalisessa ympäristössä ja tietoverkoissa aiheutuva haitta ja vahinko pyritään minimoimaan. Luotettavien ja toimivien teknisten suojausten merkitys korostuu. Tekijänoikeudellinen osaaminen ja ymmärtäminen lisäävät järjestelmän toimivuutta.

Vahvistetaan tekijänoikeuden merkitystä luovan talouden ja luovien toimialojen perustana tekijänoikeuden kehittämisselman mukaisesti. Parannetaan tekijänoikeuslainsäädännön ja tekijänoikeusjärjestelmän toimivuutta tasapainoisilla ratkaisuilla kiinnittäen erityistä huomiota yhteiskunnan yhteisen ja yleisen edun kannalta keskeisten ja tärkeiden tavoitteiden toteutumiseen.

Mediakulttuurin oltava kilpailukykyistä ja lapsille turvallista

Kansainvälinen sisältö hallitsee kanavia ja jakeluteitä. Tietoverkkojen käyttö lisääntyy. Toisaalta kotimainen audiovisuaalinen kulttuuri työllistää ja yhdistää eri taiteenalojen ja kulttuurin, tekniikan sekä kaupan ammattilaisia sekä vahvistaa kilpailukykyä. Panostus kilpailukykyiseen kotimaiseen mediakulttuuriin lisää elokuva- ja muiden audiovisuaalisten kuvaohjelmien monipuolisuutta, vahvistaa alan tuotantorakenteita ja työllisyyden kehitystä, edistää laillisen, tuottajille turvallisen verkkojakelun syntymistä ja parantaa sisältöjen saatavuutta sekä saavutettavuutta eri jakeluverkoissa. Turvallinen mediaympäristö lisää lasten ja nuorten sosiaalista ja kulttuurista hyvinvointia ja vähentää väkivaltaista käyttäytymistä.

Toteutetaan audiovisuaalisen politiikan toimintaohjelma.

Edistetään lasten ja nuorten medialukutaitoja ja tuetaan turvallisen mediaympäristön kehittämistä sekä laajennetaan Valtion elokuvatarkastamon tehtävät kattamaan mediakasvatuksellista tutkimus- ja kehittämistyötä.

Audiovisuaalinen kulttuuriperintö suojeltava ja säilytettävä

Suomen elokuva-arkisto on lakisäätteisesti huolehtinut elokuvien arkistoinnista vuodesta 1984 lähtien. Toimintaympäristössä on odotettavissa huomattavia muutoksia. Elokuvatuotannon, levityksen ja esitystekniikan sekä oheisaineistojen digitalisoituminen vaikuttaa väistämättä arkiston

toimintaan. Verkkopalvelujen tarve lisääntyy. Kattava radio- ja televisioaineiston arkistointi on kokonaan hoitamatta ja yhteiskunnallisesti ja historiallisesti keskeisiä osia audiovisuaalista kulttuuria ja viestintää katoaa päivittäin. Audiovisuaalisen kulttuuriomaisuuden säilyttäminen muodostaa pohjan alan osaamiselle, medialukutaitojen kehittämiseksi sekä alueellisen ja sosiaalisen tasa-arvon edistämiseksi. Tavoitteena on lisätä Suomen elokuva-arkiston yhteiskunnallista vaikuttavuutta elokuvan ja audiovisuaalisten ohjelmien muodossa olevan kulttuuriomaisuuden tallettamisen osalta, vahvistaa tutkimuksen perusedellytyksiä sekä parantaa tiedon ja kulttuuriperinnön saatavuutta.

Järjestetään radio- ja televisioaineiston pysyvissäilytys laajentamalla Suomen elokuva-arkiston tehtäväalue koko audiovisuaalisen viestintäkulttuurin toimintaympäristöä vastaavaksi ja lisäämällä elokuva-arkiston tehtäviin RTV -arkistointi. Samassa yhteydessä toteutetaan vapaakappalelain säädännön uudistus vastaamaan tietoyhteiskunnan vaatimuksia.

Kansallinen päätösvalta koulutus- ja kulttuuripolitiikassa säilytettävä

Koulutuksen ja kulttuurin kansalliseen järjestämiseen mahdollisesti vaikuttavia päätöksiä voidaan tehdä myös muilla kuin näiden sektoreiden omassa EU- tai hallitustenvälisessä yhteistyössä. Erityisesti EU:n sisämarkkinasäätely ja kauppapoliittiset sopimukset voivat ulottaa vaikutuksensa näiden hyvinvointipalveluiden järjestämisen kansallisiin edellytyksiin. EU:n hallitustenvälisessä konferenssissa hallitus ja eduskunta edellyttivät, että hyvinvointipalveluita koskeva päätöksenteko pidetään kansallisella tasolla. Varsinkin henkisen omaisuuden osalta on olemassa vaara, että päätöksenteko siirtyy kauppapoliittisille foorumeille.

Toimitaan niin, että Suomi säilyttää EU- ja kansainvälisessä yhteistyössä kansallisen päätös- ja toimivallan koulutus- ja kulttuuripolitiikassa.

Kulttuurin, liikunnan ja nuorison toimialojen voimavarat

Kulttuurin ja taiteen infrastruktuurista huolehdittava

Suomessa on koko maan kattava taide- ja kulttuurilaitosten infrastruktuuri. Vuonna 2006 valtionosuutta sai 56 teatteria, 27 orkesteria ja 137 museota. Ne muodostavat koko maan kattavan verkoston, jonka avulla tuetaan taide- ja kulttuuritarjonnan alueellista ja kielellistä monipuolisuutta.

Infrastruktuurin vahvistamiseksi parannetaan koko maassa taide- ja kulttuurilaitosten valtionosuusjärjestelmän toimivuutta, lisätään taide- ja kulttuuripalveluiden monipuolisuutta, alueellista saatavuutta ja ruotsinkielisten palvelujen saatavuutta. Tuetaan myös ns. vapaan kentän mahdollisuuksia tuottaa taide- ja kulttuuripalveluita. Huolehditaan lastenkulttuurin tarjonnan laajentumisesta.

Kulttuuriperinnöstä on huolehdittava sekä perinteisin että digitalisoituvien muodoin

Kulttuuripolitiikan tulee varmistaa kulttuuriperinnön säilyminen tuleville sukupolville monimuotoisena niin, että ymmärretään yhteiskunnan ajallista kerrostuneisuutta. Kulttuuriperinnön säilyttäminen on myös kulttuurien välisen vuoropuhelun ja kestävä kehityksen perusta. Uudempana haasteena on tallentamisen digitoiminen e-kulttuuriperintölinjauksen (kansallinen digitaalinen kirjasto) mukaisesti. Museoiden, arkistojen ja kirjastojen aineistoista kootut laajat kokonaisuudet hyödyttävät tutkimusta ja soveltuvat valtakunnallisina, alueellisina tai paikallisina teemakokonaisuuksina opetuksen ja kulttuurin käyttöön.

Hyväksyessään arkkitehtuuripoliittisen ohjelman ja muotoilupoliittisen ohjelman valtioneuvosto on nostanut esille suomalaisen arkkitehtuurin ja muotoilun yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja taloudelliset arvot. Suomen Rakennustaiteen museolla ja Designmuseolla on keskeinen rooli arkkitehtuurin ja muotoilun dokumentoinnissa, esittelemisessä ja tulkitsemisessä sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Museoiden tilanpuute on kuitenkin vaikeuttanut jo vuosia näiden tehtävien hoitamista.

Valtion taidemuseon kokoelmat muodostavat tärkeän osan kansallisomaisuuttamme ja niiden muodostama kulttuuriperintö on keskeinen sivistyksellinen ja tiedon lähde kaikille, jotka haluavat perehtyä Suomen kuvataiteisiin. Valtion taidemuseon ydintehtäviä on hoitaa ja kartuttaa tätä kansallisomaisuutta, mutta museon mahdollisuudet hoitaa tätä tehtävää ovat heikentyneet olennaistesti 1990-luvulta.

Tavoitellaan uusia kävijäryhmiä pilottimuseoihin vuosina 2008-2010 toteutettavassa ilmaisen sisäänkäsyn 3-vuotisessa kokeilussa. Kehitetään Suomen kattavaa museoverkostoa uudistetun museolain pohjalta. Varmistetaan kulttuuriympäristöön liittyvien asiantuntijapalveluiden saatavuus ja maankäytön suunnittelun sujuvuus Museoviraston ja maakuntamuseoiden yhteistyönä.

Luodaan yhteinen portaali ja hakujärjestelmä aineistojen saatavuuden parantamiseksi sekä aineistojen käytön mahdollistava järjestelmä tekijänoikeuskorvauksista sopimiseksi. Hanke toteutetaan panostamalla aineistojen suunnitelmalliseen digitointiin, menetelmien ja yhteensopivien ohjelmistojen kehittämiseen, osaamisen keskittämiseen sekä pitkäaikaissäilytyksestä sopimiseen.

Turvataan Suomen Rakennustaiteen museon ja Designmuseon mahdollisuudet kehittyä taiteenalojensa merkittävänä valtakunnallisina erikoismuseoina rakentamalla olemassa olevien museorakennusten väliin lisärakennus.

Turvataan kansallisen taideomaisuuden kartuttaminen suuntaamalla Valtion taidemuseolle tarkoitukseen riittävästi resursseja.

Laaditaan ja toteutetaan kestävän kehityksen kulttuurisen ulottuvuuden toimintaohjelma.

Kirjastot kehittyvät monipalvelukeskuksiksi

Kirjastot vahvistavat osaamista ja ehkäisevät syrjäytymistä. Ne vastaavat opiskelun ja työn muutoksiin sekä toimivat sosiaalisina kohtaamispaikkoina. Kirjastot ovat kuntien peruspalveluita kuntarakenteesta riippumatta. Suurin ongelma on ammattihenkilöstön riittämättömyys ja kirjastoalan ydinosaamisen eli tiedonhallintataitojen tason heikentyminen, josta seuraa mm. että asukkaat ovat eriarvoisessa asemassa tietoyhteiskunnan kirjastopalvelujen suhteen. Kirjastojen käyttökustannukset syövät suuren osan rahoituksesta eikä aineistoja ja kokoelmia voida kartuttaa. Vaikka hallinnolliset rakenteet kunnissa muuttuvat, myös lähikirjastoissa on oltava alan korkeakoulutettua henkilöstöä. Tästä hyötyvät myös muut hallintokunnat. Kunta vastaa kirjastopalveluiden lainmukaisesta järjestämisestä.

Käynnistetään Kirjasto monipalvelukeskuksena -ohjelma tavoitteena turvata käyttäjälähtöinen kansalaisten tietohuolto ja kirjastojen kehittäminen. Ohjelmalla vahvistetaan aineistojen ja palveluiden laatua ja saatavuutta perinteisessä ja digitaalisessa muodossa sekä vähennetään alueellisia saavutettavuuseroja. Peruspalvelut säilytetään maksuttomina kansan sivistystason turvaamiseksi. Yksilöllisesti tuotettavat erityispalvelut voivat olla maksullisia. Kirjaston

palveluja voidaan kehittää lähipalveluna yhteistyössä muiden toimialojen kanssa, esimerkiksi nuorisotiedotuksessa.

Liikuntatoiminnan perusta paikallistasolla

Liikunta on osa kunnan peruspalvelujärjestelmää. Kuntarakenteen kehityksestä riippumatta koko väestöllä tulee olla mahdollisuus (olosuhteet, ohjauspalvelut) liikkua säännöllisesti päivittäisen elinpiirinsä rajoissa. Peruspalvelujen tarjonta kunnassa tulee järjestää väestön tarpeita ja mahdollisuuksia vastaavasti. Palvelujen järjestämisessä on toteutettava tarkoituksenmukaista työnjakoa julkisen tahon, yksityisen ja kansalaisjärjestöjen välillä. Julkisen vallan on viime kädessä huolehdittava palvelujen tasa-arvoisesta saatavuudesta.

Toteutetaan kansallinen liikuntaohjelma, jossa keskeisenä osa-alueena on paikallisten perusyksiköiden toimintaedellytysten turvaaminen (kunnan liikuntatoimi, liikuntaseurat, koululiikunta) ja tarkoituksenmukaisten toimintatapojen luominen eri toimijoiden kesken.

Kunnallista nuorisotyötä tuettava ja kehitettävä

Kunnallista nuorisotyötä tuetaan valtionosuuksien ja kohdennettujen valtionavustuksien nuorisotyölain linjaamien tavoitteellisten peruspalvelujen tuottamiseksi kaikkien nuorten ulottuville. Keskeisiä kehittämisiä ovat nuorten tieto- ja neuvontapalvelujen kehittäminen, ehkäisevä päihde- ja huumetyö, nuorisoyhdistysten ja nuorisoryhmien tuki, nuorisotilapalvelut, liikunnallinen, kulttuurinen ja monikulttuurinen nuorisotyö sekä nuorten ympäristökasvatus. Kaikessa toiminnassa, erityisesti lapsiin kohdistuvissa palveluissa korostetaan kasvatuksellista ohjausta.

Tuetaan nuorten tieto- ja neuvontapalveluverkostojen luomista kuntiin ja seutukuntiin. Tehostetaan nuorisotyön keinoin nuorten päihde-ehkäisyä ja haittojen vähentämistä. Tuetaan kuntien nuorisotilojen modernisointia. Tuetaan nuorten uusien toimintamuotojen ja järjestäytymistapojen kehittämistä.

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman syventämää vuorovaikutusta kansalaisyhteiskunnan ja viranomaisten kesken vahvistetaan asettamalla kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta. Neuvottelukunnan asettaisi valtioneuvosto, ja sen enemmistö muodostuisi kansalaisyhteiskunnan ja tutkimuksen edustajista. Neuvottelukunta sijoitettaisiin hallinnollisesti opetusministeriön yhteyteen.

Tuetaan kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan perustamista ja työn käynnistymistä talousarvioon varattavilla resursseilla sekä otetaan neuvottelukunnan työ huomioon opetusministeriön tehtävissä.

4 RAHOITUSKEHYS JA -TARPEET

Joulukuussa 2005 laaditun opetusministeriön hallinnonalan menojen *perussuunnitelman* mukaan hallinnonalan määrärahojen tulisi olla 6,63 miljardia euroa vuonna 2008 ja säilyä ennallaan vuoteen 2011. Määrärahoista kuuluu hallituksen päättämän menokehyksen ulkopuolelle 409 Me vuonna 2008 ja 417 Me vuonna 2011 (lähinnä veikkausvoittovarot). Perussuunnitelmassa on otettu huomioon voimassa oleva lainsäädäntö ja muut sitoumukset sekä arvioitujen toiminnan laajuuden muutokset. Lisäys vuoteen 2007 verrattuna on noin 50 Me, mikä johtuu lähes kokonaan hallinnonalan valtionosuuksien lisäyksestä. Vuosi 2008 on viimeinen niistä vuosista, joihin vaikuttaa hallituksen päätös ja siihen perustuva lainmuutos kuntien ja valtion välisen kustannustenjaon tarkistuksen jaksottamisesta.

Samaan aikaan laaditun *kehusehdotuksen* mukaan hallinnonalan määrärahatarpeet ovat 6,71 miljardia euroa vuonna 2008 ja 6,72 miljardia euroa vuonna 2011. Kehusehdotuksessa on mukana myös sellaisia hankkeita, joista ei ole toistaiseksi tehty päätöksiä.

Sekä perussuunnitelma että kehusehdotus on laadittu vuoden 2006 hintatasossa, joten lukuihin on tehtävä kustannustason tarkistukset. Vuonna 2007 on valtionosuuksiin tehtävien kustannustason tarkistusten määrä hallinnonalalla noin 60 Me.

Suunnitelmat päivitetään vuoden 2006 loppuun mennessä laadittavassa toiminta- ja taloussuunnitelmassa, jolloin otetaan huomioon myös vuoden 2007 talousarvioesityksen yhteydessä tehdyt ratkaisut.

Uuden hallituksen ohjelmaa laadittaessa on tärkeää tunnistaa toimialojen kaikki kehittämistarpeet ja arvioida niiden kustannuksia, jotta valintoja voidaan tehdä. Seuraavassa on lueteltu eräitä seuraavalla hallituskaudella mahdollisesti toteutettavia hankkeita kustannusvaikutuksineen. Summat ovat vuosittaisia lisäyksiä verrattuna vuoteen 2007.

Kehysohjelma Me

Vuonna 2008 Keskim. vuodessa 2009–11

Opetusministerin toimiala

Kouluhyvinvointihanke	5	15
Maahanmuuttajien valmistava opetus	2	10
Amm. koulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus	3	3,6
Sähköisen haun laajentaminen	1	
Työvoiman osaamistason kehittäminen		
Ammatillisen lisäkoulutuksen laajentaminen	16	16
Oppisopimuskoulutuksen laajentaminen	5	5
Elinikäisen oppimisen edellytykset ja tasa-arvo	8	8
Kansalaisyhteiskunta ja aktiivinen kansalaisuus	2	2
Ammattikorkeakoulujen aluevaikutukset ja t&k	10	10
Yliopistojen perusrahoituksen vahvistaminen	20	20
Tekniikan alan korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kehittäminen	20	20
Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälistyminen	10	10
Koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen ja läpäisyn parantaminen	10	10
Suomen Akatemian rahoittamien hankkeiden yleiskustannuslisän korottaminen	1	10
Kansallinen sähköinen arkistointijärjestelmä ja vapaakappalelaki	4	3
Kansallinen digitaalinen kirjasto	4	4
Korkeakoulujen infrastruktuurin kehittäminen	5	7
Tutkijakoulujen kehittäminen	3	10
Tutkijanuran kehittäminen	10	35

Kulttuuriministerin toimiala	Lisäys Me 2008	Keskim./vuosi 2009-2011
Euroopan kulttuuripääkaupunki 2011 -hanke ³	1	1
Aktiivinen toiminta ja hyvinvointi kulttuurin avulla	5	5
Elokuva-arkiston laajennus myös radio- ja televisioarkistoksi	2	2
Luovat toimialat, innovaatiot ja kulttuurivienti - josta OPM:n osuus kulttuuriviennin kehittämisohjelman toimeenpanoon ⁴	9	9
Kulttuurin valtionosuuksien lisääminen	3,5	3,5
Museoiden ilmaisen sisäänkäynnin kokeilu	8	8
Kansallinen e-kulttuuriperintölinjaus	3	3
Muu kulttuurin voimavarojen vahvistaminen	5	5
Aktiivinen liikunta ja hyvinvointi ⁵	9	9
Kansallinen liikuntaohjelma ⁶	12	12
Nuorten työpajatoiminta ja ehkäisevä huumetyö ⁷	21	21
	9	9

Yksityiskohtaisempi erittely kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialan hankkeista on esitetty liitteessä 4.

³ ja ⁷ Kokonaan kehukseen kuuluvaa

⁴ ja ⁵ ja ⁶ Kokonaan kehuksen ulkopuolella

Muut lisäystarpeet sekä budjetti- että veikkausvoittovararahoitteisia

Liite 1. Koulutuspolitiikan toimiala

Taulukko 1. Koulutuksen käyttömenojen reaalikehitys 2000–2003 (Tilastokeskus)

Käyttökohde	2000	2001	2002	2003	Muutos 2000– 2003
	milj. euroa	milj. euroa	milj. euroa	milj. euroa	%
Esiopetus ⁸	94	206	220	221	.. ⁹
Perusopetus ¹⁰	2 734	2 796	2 833	2 865	4,8
Lukiokoulutus	503	509	518	514	2,2
Ammatillinen koulutus ¹¹	973	981	1 014	1 032	6,1
Oppisopimuskoulutus	96	101	102	106	10,4
Ammattikorkeakoulukoulutus	562	607	621	623	10,9
Yliopistokoulutus ja -tutkimus ¹²	1 364	1 351	1 424	1 419	4,0
Muu koulutus ¹³	298	313	314	309	3,7
Hallinto	161	161	158	164	1,9
Opintotuki	647	691	683	659	1,9
<i>Yhteensä</i>	7 432	7 716	7 888	7 913	6,5
Käyttömenojen BKT-osuus, %	5,7	5,9	6,0	6,1	

Taulukko 2. Oppilaitosten käyttömenojen reaalikehitys¹⁴ opiskelijaa kohden koulutusryhmän mukaan 2000–2003 (Tilastokeskus)

Koulutusryhmä	2000	2001	2002	2003	Muutos 2000- 2003
	euroa	euroa	euroa	euroa	%
Perusopetus ¹⁵	4 610	4 750	4 820	4 870	5,6
Lukiokoulutus ¹³	3 580	3 630	3 730	3 770	5,3
Ammatillinen koulutus ¹⁶	7 100	7 180	7 260	7 180	1,1
Ammattikorkeakoulukoulutus ¹⁷	5 250	5 250	5 210	5 090	-3,0
Yliopistokoulutus ja -tutkimus ¹⁸	8 790	8 420	8 700	8 500	-3,3
<i>Yhteensä</i>	5 420	5 470	5 580	5 580	3,0

8 Elokuussa 2000 alkanut 6-vuotiaiden lasten maksuton esiopetus päiväkodeissa ja peruskouluissa.

9 Tiedot vuosilta 2000 ja 2003 eivät ole vertailukelpoisia. Muutos vuosina 2001–2003 7,3 prosenttia.

10 Menoihin on lisätty laskennallisesti kuntien opetushenkilökunnan työnantajan eläkevakuutusmaksut vuosina 2000–2001. Vuosina 2000–2003 sisältää myös kansanopistojen järjestämän perusopetuksen ja lukiokoulutuksen.

11 Sisältää ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen.

12 Sisältää yliopistojen ulkopuolisen tutkimusrahoituksen.

13 Ei sisällä kansanopistojen tutkintoon johtavaa koulutusta vuosina 2000–2003.

14 Käyttömienot on muutettu vuoden 2000 hintatasoa vastaaviksi kansantalouden tilinpidon julkisia koulutusmenoja kuvaavan toimialoitaisen hintaindeksin avulla.

15 Menoihin on lisätty laskennallisesti kuntien opetushenkilökunnan työnantajan eläkevakuutusmaksut vuosina 2000–2001. Vuosina 2000–2003 sisältää myös kansanopistojen järjestämän perusopetuksen ja lukiokoulutuksen.

16 Sisältää ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen.

17 Opiskelijakohtaisten menojen laskennassa poissaoleviksi ilmoittautuneet uudet opiskelijat eivät sisälly ammattikorkeakoulukoulutuksen opiskelijamääriin.

18 Sisältää yliopistojen ulkopuolisen tutkimusrahoituksen.

Taulukko 3. Koulutuksen ja opintotuen menokehitys valtion talousarviossa opetusministeriön pääluokassa 2001—2006 (1 000 euroa)

	2001 TP	2002 TP	2003 TP	2004 TA	2005 TA	2006 TA
Yliopisto-opetus ja tutkimus	1 122 706	1 188 227	1 244 652	1 298 612	1 322 902	1 352 984
Ammattikorkeakouluopetus	296 597	308 407	330 466	343 451	353 559	365 158
Yleissivistävä koulutus	1 591 452	1 697 023	1 782 843	1 842 251	1 900 208	1 969 612
Ammatillinen koulutus ¹⁹	459 622	490 131	544 542	557 808	575 786	639 305
Ammatillinen lisäk. ja vapaa sivistystyö ²⁰	297 152	301 125	290 298	305 194	319 523	331 056
Opintotuki	720 704	732 515	733 423	740 299	749 544	776 765
<i>Yhteensä</i>	4 191 081	4 717 428	4 926 224	5 087 615	5 221 522	5 434 880

Taulukko 4. Kuntien toteutuneiden kustannusten ja valtionosuuden laskennallisen perusteen vertailu 2000—2004 euroa/opiskelija, käyvin hinnoin²¹ (Lähde: Opetushallitus)

	2000	2001	2002	2003	2004
Esiopetus					
Kustannukset	-	3 300	3 535	3 757	4 027
Valtionosuusperuste	-	3 514	3 790	4 009	4 241
Osuus kustannuksista	-	106,5 %	107,2 %	106,7 %	105,3 %
Perusopetus					
Kustannukset	4 410	4 793	4 900	5 133	5 348
Valtionosuusperuste	3 863	4 165	4 488	4 749	4 849
Osuus kustannuksista	87,6 %	86,9 %	91,6 %	92,5 %	90,7 %
Lukiokoulutus					
Kustannukset	3 892	4 190	4 448	4 683	4 919
Valtionosuusperuste	3 457	3 623	3 953	4 212	4 277
Osuus kustannuksista	88,8 %	86,5 %	88,9 %	89,9 %	86,9 %
Ammatillinen peruskoulutus²²					
Kustannukset	6 931	7 425	7 527	7 462	7 689
Valtionosuusperuste	5 553	6 071	6 401	6 755	6 868
Osuus kustannuksista	80,1 %	81,8 %	85,0 %	90,5 %	89,3 %
Ammattikorkeakoulut					
Kustannukset	6 042	6 559	6 643	6 721	6 855
Valtionosuusperuste	5 214	5 708	5 981	6 219	6 339
Osuus kustannuksista	86,3 %	87,0 %	90,0 %	92,5 %	92,5 %

¹⁹Ammatillisen koulutuksen määrärahan lasku vuosina 2000 ja 2001 johtuu pääasiassa siirroista ammattikorkeakoulumomentille ja Suomen työllisyysohjelman tilapäisen koulutuslisäyksen päättymisestä.

²⁰Kattaa vain runsaat puolet opetusministeriön hallinnonalan aikuiskoulutuksesta. Amatillisen aikuiskoulutuksen määrärahan lasku vuoden 2003 talousarviossa johtuu rahoitusuudistukseen liittyvistä yhteensä 13 miljoonan euron määrärahasiirroista muilta momenteilta rahoitettavaan aikuiskoulutukseen ja lisäkoulutuksen hankintatoiminnan päättymisestä.

²¹Kuntien valtionosuusperuste ja sitä vastaavat kustannukset ovat arvonlisäverottomia vuodesta 2002 lähtien.

²²Ammatillinen peruskoulutus ei sisällä oppisopimuskoulutusta.

Taulukko 5. Perusasteen jälkeisiä tutkintoja suorittanut väestö koulutusasteen mukaan 2000–2004 (Lähde: Tilastokeskus)

	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %
Perusaste	40,6	39,8	38,9	38,1	37,3
Keskiaste	36,1	36,5	36,8	37,3	37,7
Korkea-aste	23,3	23,7	24,2	24,6	25,0

Taulukko 6. Ammatillisen tutkinnon²³ tai korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus 25–34-vuotiaiden ikäryhmästä 2001-2003 (Lähde: Tilastokeskus)

	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %
Yhteensä	73,7	73,2	73,3	73,3
- miehet	69,7	69,4	69,3	69,1
- naiset	77,1	77,3	77,5	77,7

Taulukko 7. Korkeakoulututkinnon²⁴ suorittaneiden osuus 25–34 -vuotiaiden ikäryhmässä 2000-2003 (Lähde: Tilastokeskus)

	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %
Yhteensä	18,1	19,8	21,8	22,9
- miehet	16,4	17,5	18,9	20,2
- naiset	19,8	22,1	24,9	28,1

23 Ammatillisella tutkinnolla tarkoitetaan ammatillista perustutkintoa, ammattitutkintoa, erikoisammattitutkintoa, opistoasteen tutkintoa ja ammatillisen korkea-asteen tutkintoa.

24 Korkeakoulututkinnolla tarkoitetaan ammattikorkeakoulu- ja yliopistotutkintoja.

Taulukko 8. Ammatillisen peruskoulutuksen, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen uusien opiskelijoiden osuus 16–18 tai 19–21 -vuotiaiden keskimääräisestä ikäluokasta asuinmaakunnittain vuonna 2003 (Lähde: Tilastokeskus)

Asuinmaakunta ²⁵	Ammatillinen peruskoulutus ²⁶		Ammattikorkeakoulut ²⁷		Yliopistot ²⁸	
	Uusia opiskelijoita 2003	Osuus 16-18-vuotiaiden keskim. ikäluokasta %	Uusia opiskelijoita 2003	Osuus 19-21-vuotiaiden keskim. ikäluokasta %	Uusia opiskelijoita 2003	Osuus 19-21-vuotiaiden keskim. ikäluokasta %
Yhteensä ²⁹	45 926	73,5	28 083	43,2	20 909	31,1
Uusimaa	9 238	63,5	6 500	38,4	6 164	36,4
Itä-Uusimaa	756	68,8	403	42,7	238	25,2
Varsinais-Suomi	3 697	73,3	2 343	40,1	1 758	30,1
Satakunta	2 065	72,7	1 299	44,2	724	24,7
Kanta-Häme	1 497	75,5	786	39,9	410	20,8
Pirkanmaa	3 860	76,0	2 220	36,8	1 784	29,6
Päijät-Häme	1 714	72,7	973	40,2	545	22,5
Kymenlaakso	1 598	74,4	1 019	48,2	481	22,8
Etelä-Karjala	1 221	77,6	726	43,3	470	28,0
Etelä-Savo	1 463	75,4	911	47,2	525	27,2
Pohjois-Savo	2 511	79,9	1 450	43,4	965	28,9
Pohjois-Karjala	1 747	77,9	943	42,2	719	32,2
Keski-Suomi	2 507	75,6	1 547	42,0	1 114	30,2
Etelä-Pohjanmaa	1 910	72,9	1 306	49,7	725	27,6
Pohjanmaa	1 618	73,8	1 071	46,9	762	33,4
Keski-Pohjanmaa	725	68,1	542	54,0	303	30,2
Pohjois-Pohjanmaa	4 230	80,0	2 610	46,6	1 653	29,5
Kainuu	982	80,6	575	50,1	297	25,9
Lappi	2 176	84,1	1 217	47,1	704	27,2

Taulukko 9. 18–64-vuotiaiden osallistuminen aikuiskoulutukseen vuonna 2000 (Lähde: Tilastokeskus)³⁰

Ikä	N	% ko. ryhmästä
18–24	225 413	49
18–64	1 754 057	54
25–34	409 527	62
25–64	1 528 644	54,5
35–49	713 085	61
50–64	406 033	42
Sukupuoli		
Mies	798 731	49
Nainen	955 326	59

²⁵ Asuinmaakunta on uusien opiskelijoiden asuinmaakunta 31.12.2002.

²⁶ Ammatilliseen perustutkintoon johtava oppilaitosmuotoinen opetussuunnitelmaperusteinen koulutus (pl. työvoimapolitiittinen koulutus).

²⁷ Ammattikorkeakoulujen nuorten koulutus (läsnä- ja poissaoleviksi ilmoittautuneet uudet opiskelijat).

²⁸ Alempan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtava yliopistokoulutus (läsnä- ja poissaoleviksi ilmoittautuneet uudet opiskelijat).

²⁹ Yhteensä-sarake ei sisällä Ahvenanmaalta kotoisin olevia eikä niitä uusia opiskelijoita, joilla maakunta on tuntematon (ilmeisesti pääosin ulkomaalaisia, yhteensä 1 048 henkeä).

³⁰ Aikuiskoulutustutkimus 2000, Tilastokeskus

Koulutustaso

Perusaste	340 450	37
Keskiaste	725 994	51
Korkea-aste	687 614	76

Taulukko 10. Perusopetuksen erityisopetukseen otetut tai siirretyt oppilaat 2000–2004 (Lähde: Tilastokeskus)

	2000	2001	2002	2003	2004
10-vuotinen oppivelvollisuus	18 851	2 212	24 813	27 224	29 794
11-vuotinen oppivelvollisuus	7 116	7 686	8 012	8 311	8 841
11-vuotinen oppivelvollisuus (vaikeasti vammaiset)	1 007	1 124	1 192	1 304	1 163
Yhteensä	26 974	30 822	34 017	36 839	39 798
Erityisopetukseen otettujen tai siirrettyjen oppilaiden %-osuus oppilasmäärästä	4,6	5,2	5,7	6,2	6,7

Taulukko 11. Ammatillisen erityisopetuksen opiskelijat 2001–2004 (Lähde: Opetushallitus)³¹

Oppilaitostyyppi	2001	2002	2003	2004
Valtion erityisoppilaitokset	752	790	867	876
Muut erityisoppilaitokset	2 746	2 750	2 841	2 921
Ammattiopistot	6 172	7 264	8 377	9 509
Yhteensä	9 670	10 804	12 085	13 306

Taulukko 12. Tutkinnon suorittaneiden työllistyminen, työllisiä vuoden kuluttua valmistumisesta 2001-2004 (Lähde: Tilastokeskus)

	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %
Ylioppilastutkinto	37,6	37,4	37,9	38,6
Toisen asteen ammatillinen tutkinto	63,5	65,1	67,3	67,6
Ammattikorkeakoulututkinto	86,1	86,1	85,6	85,5
Ylempi korkeakoulututkinto	88,9	87,6	86,7	85,8
Tohtorintutkinto	89,6	85,0	89,2	89,5

Taulukko 13. Tutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen 2001 - 2004³² (Lähde: Tilastokeskus)

	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %
Ylioppilastutkinnon suorittaneet	68,0	69,1	70,1	68,5	70,0
Ammatillisen perustutkinnon suorittaneet	72,0	72,1	73,2	72,3	73,4
Ammat. lisäkoulutuksen tutkinnon suorittaneet	84,5	85,5	85,3	84,9	85,0
Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet	88,5	89,1	87,2	87,1	89,0
Yliopistotutkinnon suorittaneet ³³	92,6	92,8	92,4	91,1	92,1
Tohtoritutkinnon suorittaneet	91,9	91,8	91,9	91,0	91,2

Taulukko 14. Vuonna 2002 tutkinnon suorittaneiden pääasiallinen toiminta asuinmaakunnittain vuoden 2003 lopussa (Lähde: Tilastokeskus)³⁴

Maakunta	Työllisiä %	Työttömiä %	Opiskelijoita %	Muita %
Uusimaa				
Ammatillinen tutkinto	78,9	7,5	7,0	6,5
AMK-tutkinto	90,0	4,1	3,2	2,6
Ylempi korkeakoulut.	88,2	4,1	4,6	3,2
Itä-Uusimaa				
Ammatillinen tutkinto	73,6	8,8	9,6	8,0
AMK-tutkinto	92,2	5,7	0,8	1,2
Ylempi korkeakoulut.	90,0	4,2	2,5	3,3
Varsinais-Suomi				
Ammatillinen tutkinto	67,4	14,0	10,3	8,3
AMK-tutkinto	85,9	7,0	3,4	3,7
Ylempi korkeakoulut.	82,7	5,8	8,7	2,7
Satakunta				
Ammatillinen tutkinto	64,0	17,2	11,1	7,7
AMK-tutkinto	81,3	9,8	4,9	3,9
Ylempi korkeakoulut.	89,1	4,7	2,9	3,3
Kanta-Häme				
Ammatillinen tutkinto	70,0	12,2	10,1	7,7
AMK-tutkinto	87,7	6,2	2,0	4,2
Ylempi korkeakoulut.	85,9	4,9	5,4	3,8
Pirkanmaa				
Ammatillinen tutkinto	67,6	15,4	9,2	7,8
AMK-tutkinto	83,7	9,3	4,1	2,9
Ylempi korkeakoulut.	87,2	5,7	3,6	3,5
Päijät-Häme				
Ammatillinen tutkinto	69,2	15,9	8,9	5,9
AMK-tutkinto	88,3	6,6	2,3	2,8
Ylempi korkeakoulut.	89,4	3,4	3,9	3,4

³² Kuvaa työllistymisen ja jatko-opintoihin sijoittumisen tilannetta vuoden lopussa. Tarkastelussa ovat kyseisen vuoden heinäkuun loppuun mennessä ja kolmen edeltävän vuoden aikana suoritettut tutkinnot.

³³ Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista.

³⁴ Ammatillinen tutkinto kattaa ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot.

Kymenlaakso				
Ammatillinen tutkinto	62,3	14,6	9,3	13,8
AMK-tutkinto	86,5	7,7	2,9	2,9
Ylempi korkeakoulut.	89,4	3,1	5,0	2,5
Etelä-Karjala				
Ammatillinen tutkinto	62,8	17,2	12,0	8,0
AMK-tutkinto	80,0	8,6	6,7	4,7
Ylempi korkeakoulut.	87,0	5,7	3,9	3,5
Etelä-Savo				
Ammatillinen tutkinto	61,6	16,7	12,2	9,6
AMK-tutkinto	83,5	7,7	4,1	4,7
Ylempi korkeakoulut.	91,0	3,6	1,8	3,6
Pohjois-Savo				
Ammatillinen tutkinto	63,2	16,4	13,2	7,3
AMK-tutkinto	81,7	9,7	4,6	4,0
Ylempi korkeakoulut.	90,8	3,7	3,4	2,1
Pohjois-Karjala				
Ammatillinen tutkinto	58,6	21,5	13,2	6,7
AMK-tutkinto	76,6	13,6	6,2	3,6
Ylempi korkeakoulut.	80,0	8,6	8,6	2,9
Keski-Suomi				
Ammatillinen tutkinto	61,7	19,6	11,7	7,0
AMK-tutkinto	80,9	8,1	6,8	4,1
Ylempi korkeakoulut.	80,1	8,7	7,0	4,2
Etelä-Pohjanmaa				
Ammatillinen tutkinto	62,4	14,2	13,8	9,5
AMK-tutkinto	83,0	8,4	3,8	4,8
Ylempi korkeakoulut.	88,0	6,3	2,5	3,2
Pohjanmaa				
Ammatillinen tutkinto	68,8	10,5	13,9	6,8
AMK-tutkinto	87,6	5,3	3,2	3,9
Ylempi korkeakoulut.	85,5	3,0	6,5	5,0
Keski-Pohjanmaa				
Ammatillinen tutkinto	70,4	11,9	11,5	6,2
AMK-tutkinto	83,4	8,8	1,8	6,0
Ylempi korkeakoulut.	84,1	3,7	4,9	7,3
Pohjois-Pohjanmaa				
Ammatillinen tutkinto	62,0	17,6	11,6	8,8
AMK-tutkinto	84,6	7,6	4,6	3,3
Ylempi korkeakoulut.	84,6	6,1	6,1	3,2
Kainuu				
Ammatillinen tutkinto	53,8	22,3	13,6	10,3
AMK-tutkinto	74,0	16,1	3,9	5,9
Ylempi korkeakoulut.	86,3	11,3	1,3	1,3
Lappi				
Ammatillinen tutkinto	58,4	18,4	14,5	8,7
AMK-tutkinto	78,6	11,9	5,3	4,3
Ylempi korkeakoulut.	86,7	5,6	4,7	3,0
Kaikki maakunnat				
Ammatillinen tutkinto	67,3	14,3	10,6	7,8
AMK-tutkinto	85,6	7,1	3,9	3,4
Ylempi korkeakoulut.	86,7	5,0	5,1	3,3

Taulukko 15. Koulutustakuu: perusopetuksen päättäneiden välitön sijoittuminen koulutukseen 2000-2004 (Tilastokeskus)

	2000	2001	2002	2003	2004
Ammatilliseen koulutukseen sijoittuneet (%)	36,3 %	36,1 %	36,7 %	37,0 %	38,4 %
Lukiokoulutukseen sijoittuneet (%)	53,7 %	54,2 %	54,8 %	55,1 %	54,1 %
Peruskoulun lisäopetukseen sijoittuneet (%)	3,0 %	2,9 %	2,6 %	2,4 %	2,5 %
Tutkintoon johtavaan koulutukseen tai peruskoulun lisäopetukseen sijoittuneet yht. (%)	93,0 %	93,2 %	94,2 %	94,5 %	95,0 %
Sijoittuneet yhteensä	61 650	59 650	57 900	57 550	60 400

Taulukko 16. Vuonna 1999 ylioppilastutkinnon suorittaneiden (34 347) siirtyminen korkeakouluopintoihin (Lähde: Tilastokeskus)

1999	2000	2001	2002	2003	2004
11 064	7 955	4746	2 109	1 074	638
32,2 %	55,4 %	69,2 %	75,3 %	78,5 %	80,3 %

Taulukko 17. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden uusien opiskelijoiden määrä yliopistoissa 2000–2003 (Lähde: Tilastokeskus)

Suoritettu tutkinto	2000	2001	2002	2003
Opistoasteen tai ammatillisen korkea-asteen tutkinto	1 707	1 750	1 463	1053
Ammattikorkeakoulututkinto	981	1 382	1 641	1623
Yliopistotutkinto	986	1 133	1 156	1109
Yhteensä	3 674	4 265	4 240	3 785
Osuus uusista opiskelijoista	18,4 %	20,1 %	19,4 %	18,1 %

Taulukko 18. Tutkintoon johtavan koulutuksen keskeyttäminen 2001-2004³⁵ (Lähde: Tilastokeskus)

	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %
Lukiokoulutus	2,4	2,2	2,0	1,9
Ammatillinen peruskoulutus ³⁶	11,7	10,8	10,2	9,7
Ammattikorkeakouluopinnot	7,2	6,0	6,2	6,3
Yliopistokoulutus ³⁷	3,8	4,8	4,5	4,8

³⁵ Opetushallinnon alainen koulutus. Syyskuussa opiskelien tilanne seuraavan vuoden syyskuussa. Kokonaan opintonsa keskeyttävät, jotka eivät sijoitu muulle koulutusjärjestelmään.

³⁶ Tilasto ei sisällä näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavaa koulutusta, oppisopimuskoulutusta eikä erityisoppilaitoksissa järjestettävää koulutusta.

Taulukko 19. Korkeakoulututkinnon suorittajien keski-ikä (mediaani) 2000-2004. (Tilastokeskus)

	2000	2001	2002	2003	2004
Ammattikorkeakoulututkinto ³⁸	24,7	24,8	24,9	25,0	25,1
Ylempi korkeakoulututkinto	27,1	27,0	27,1	27,3	27,3

Taulukko 20. Vähintään 20-vuotiaana opetushallinnon alaisen koulutuksen aloittaneet aiemman koulutuksen mukaan vuonna 2003 (Lähde: Tilastokeskus)³⁹

	Ei toisen asteen koulutusta	Ylioppilastutkinto	Amm. perustutkinto	Amm. lisäkoulutus	Opisto- tai amm. korkeaste	Korkeakouluaste	Yhteensä
Lukio	2 149		1 438	132	546	139	4 404
Amm. peruskoulutus	8 863	6 342	9 461	743	1 621	594	27 624
Ammattitutkinto	3 185	1 713	7 345	587	2 464	729	16 023
Erikoisammattitutkinto	644	599	1 829	598	1 995	1 727	7 392

Taulukko 21. Ammattikorkeakoulutuksen ja yliopistokoulutuksen vähintään 20-vuotiaana aloittaneet aiemman koulutuksen mukaan vuonna 2003 (Lähde: Tilastokeskus)⁴⁰

	Ei toisen asteen koul.	Yotutkinto	Amm. perustutkinto	Amm. lisäkoulutus	Opisto- tai amm. korkeaste	Korkeakoulututkinto	Väh. 20-v aloittaneet yhteensä	Uudet opiskelijat yhteensä
Ammattikorkeakoulu	952	14 161	8 849	737	4 840 ¹	940	30 479	32 840
Yliopisto	524	9 468	770	122	1 049	2 605	14 538	20 930

37 Sisältää alemmat ja ylempät korkeakoulututkinnot. Eivät sisällä Taideteollista korkeakoulua puutteellisten opiskelijalukujen vuoksi.

38 Nuorten koulutus

39 Aikuskoulutuksen vuosikirja, Tilastokeskus. Erikoisammattitutkintoihin osallistuneiden osalta mukana koko opiskelijapopulaatio

40 Aikuskoulutuksen vuosikirja, Tilastokeskus.

¹ Ammattikorkeakoulututkinnon aikuiskoulutuksena suorittavista noin puolet on päivittämässä opisto- tai ammatillisen korkeasteen tutkintoa ammattikorkeakoulututkinnoksi

Liite 2. Tiedepolitiikan toimiala

Taulukko 1. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot sektoreittain sekä osuus bruttokansantuotteesta vuosina 1998-2004 sekä arvio vuodelle 2005

Vuosi	Yritykset		Julkinen sektori**		Korkeakoulusektori***		Yhteensä	T&k-menojen bkt-osuus****
	milj. euroa	%	milj. euroa	%	milj. euroa	%		
	1998	2 252,8	67,2	443,9	13,2	657,8		
1999	2 643,9	68,2	470,1	12,1	764,8	19,7	3 878,8	3,21
2000	3 135,9	70,9	497,4	11,2	789,3	17,8	4 422,6	3,38
2001	3 284,0	71,1	500,9	10,8	834,1	18,1	4 619,0	3,38
2002	3 375,1	69,9	529,7	11	925,6	19,2	4 830,3	3,43
2003	3 527,9	70,5	515,4	10,3	961,7	19,2	5 005,0	3,48
2004	3 683,5	70,1	530,1	10,1	1 039,8	19,8	5 253,4	3,51
2005*	3 770,3	70	538,4	10,1	1 079,7	20	5 388,4	3,52

* Arvio

** ml. YVT (yksityinen voittoa tavoittelematon toiminta)

*** ml. ammattikorkeakoulut vuodesta 1999 alkaen

**** Bkt 2003 ja 2004 Tilastokeskuksen ennakkotietoja, bkt 2005 valtiovarainministeriön ennuste

Lähde: Tutkimus- ja kehittämistoiminta 2004. Tilastokeskus

Taulukko 2. Opetusministeriön osuus valtion t&k-rahoituksesta

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Opm, %	39,9	41,0	41,9	41,5	42,1	42,1	42,6
Opm, milj. euroa	517,7	554,8	582,3	602,8	648,1	671,6	715,4
Valtion tk-rahoitus yht.	1295,9	1352,4	1388,7	1452,8	1538,3	1594	1680

Tilastokeskus: Tutkimus- ja kehittämisrahoitus valtion talousarviossa 2006

Taulukko 3. T&K-menojen osuus bruttokansantuotteesta eräissä maissa, %

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Tanska	1,84	..	2,41	2,53	2,61		
Suomi	2,28	3,38	3,38	3,43	3,48	3,51	3,52
Japani	2,90	2,99	3,07	3,12	3,15		
Norja	1,70	..	1,60	1,60	1,72		
Ruotsi	3,35	..	4,29	..	3,98		
Yhdysvallat	2,51	2,72	2,73	2,66	2,68	2,68	
EU-15	1,80	1,83	1,85	1,85	..		

Lähteet: OECD, Main Science and Technology Indicators, 2/2005. Tilastokeskus 2005.

Taulukko 4. T&K-toiminnan julkinen rahoitusosuus bruttokansantuotteesta eräissä maissa, %

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Tanska	0,74	0,77	0,75	0,74	0,75	0,72	0,71
Suomi	1,01	1,00	1,00	0,99	1,01	1,03	1,04
Japani		0,64	0,69	0,71	0,72	0,71	0,72
Norja	0,94	0,66	0,69	0,76	0,79	0,78	0,74
Ruotsi	1,19	0,72	0,84	0,87	0,95	0,94	0,95
Yhdysvallat	0,94	0,86	0,91	0,99	1,08	1,08	1,08
EU-15	0,70	0,86	0,91	0,99	1,08	1,05	

Tilastokeskus: Tutkimus- ja kehittämisrahoitus valtion talousarviossa 2006

Osittain ennakotietoja tai arvioita

Taulukko 5. T&K - henkilöstö

Vuosi	Yhteensä	Näistä tritutkinnon suorittaneita		Muun yliopistotutkinnon suorittaneita	
		yht.	%	yht.	%
2000	68 813	7210	10,5	26 870	39,0
2001	69 788	7441	10,7	27 811	39,9
2002	73 121	8166	11,2	29 581	40,5
2003	74 773	8512	11,4	31 077	41,6
2004	75 687	9783	12,9	34 264	45,3

Lähde: Tilastokeskus

Taulukko 6. Tohtorintutkinnot 1991-2004

	1991	1993	1995	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Miehet	353	410	481	559	596	660	633	668	662	673	767	726
Naiset	171	237	284	375	392	505	523	535	562	584	632	696
Yhteensä	524	647	765	934	988	1165	1156	1203	1224	1257	1399	1422

Lähde: Opetusministeriö, KOTA-tietokanta

Taulukko 7. Tohtorityöttömyys 2000-2004

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005E
Työttömyysaste, % 1)		1,4	1,5	1,7	1,9	2,0	2,1
Työttömät tohtorit joulukuussa		159	175	217	259	288	324
Tohtorikoulutettu työvoima	11264	12046	12914	13738	14597	15444	

1) Työttömät joulukuussa/edellisen vuoden työvoima

Lähde: Tilastokeskus, työministeriö

Taulukko 8. Yliopistojen jatkokoulutus

Vuosi	Ylempiä kk-tutkintoja	Jatko- opiskelijoita	Tri- Tutkintoja
1995	9 819	15 927	765
2000	11 515	20 537	1 156
2001	11 581	21 008	1 206
2002	12 075	21 937	1 224
2003	12 411	22 960	1 257
2004	12 588	22 105	1 399
2005	12 920	22 196	1422

Lähde: OPM, KOTA-tietokanta

Taulukko 9. Suomen Akatemian tutkimusvirat

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Akatemiaprofessorit,	35	37	38	38	39	39
Akatemiatutkijat, lkm	211	219	230	238	244	247

Lähde: Suomen Akatemia

Taulukko 10. Yliopistojen opetus- ja tutkimushenkilökunnan julkaisutoiminta

Yliopistojen tieteellinen julkaisutoiminta*	1995	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Julkaisut yhteensä	9187	11264	10857	11289	11747	11754	12747	12656
Suomalaisissa julkaisuissa	1672	2047	1825	1818	2044	1965	2077	2 086
Ulkomaisissa julkaisuissa	7515	9217	9032	9471	9703	9789	10670	10 570

Lähde: KOTA-tietokanta

*Refereeartikkeleiden lukumäärä

Taulukko 11. Yliopistojen opetus- ja tutkimushenkilökunnan kansainvälinen julkaisutoiminta*

Vuosi	Kv-julkaisut yhteensä	artikkelit (ref.)	artikkelit (muut**)	monografiat
1995	11 076	7 515	3 448	113
2000	13 983	9 032	4 817	134
2001	14 580	9 471	4 939	170
2002	14 991	9 703	5 125	163
2003	15 142	9 789	5 177	176
2004	16 653	10 670	5 804	179
2005	16 982	10 570	6 229	183

* ulkomailla julkaistut

* artikkelit kokoomateoksissa ja painetuissa kongressijulkaisuissa

Lähde: OPM, KOTA-tietokanta

Taulukko 12. Yliopistojen tutkijavierailut *

Vuosi	Suomalaisten vierailut ulkomailla		Ulkomaalaisten vierailut Suomessa	
	kpl	kk	kpl	kk
1995	986	4 906	1 357	6 728
2000	741	3 441	1 153	5 662
2001	735	3 093	1 030	5 345
2002	664	2 753	1 076	5 403
2003	578	2 464	1 088	5 277
2004	633	2 562	1 060	5 517
2005	706	2 671	1 064	5 690

* opetus- ja tutkimushenkilökunnan yli kuukauden kestävät vierailut

Lähde: OPM, KOTA-tietokanta

Liite 3. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimiala

Taulukko 1. Veikkausvoittovarot ja samoihin tarkoituksiin myönnettyt muut määrärahat milj. euroa

	2002 TP	2003 TP	2004 TP	2005 TA	2006 TA
Kirjastojen käyttökustannusten valtionosuus	80,1	87,0	87,3	89,8	90,9
— veikk.varat	35,5	58,6	59,0	48,5	40,0
— budj.varat	44,5	28,4	28,3	41,3	50,9
Tiede	188,9	210,5	238,9	241,1	258,3
— veikk.varat	76,2	75,8	75,7	75,7	75,7
— budj.varat	112,7	134,7	163,2	165,4	182,6
Taide	222,2	227,0	243,2	259,5	270,3
— veikk.varat	144,2	130,1	128,6	136,7	146,4
— budj.varat	78,0	96,9	114,6	122,8	123,9
Liikunta	84,4	85,7	90,0	93,0	96,4
— veikk.varat	83,3	83,9	88,1	89,9	95,1
— budj.varat	1,0	1,9	1,9	3,1	1,3
Nuoriso	22,0	22,3	30,7	34,5	39,0
— veikk.varat	20,3	20,7	28,5	31,6	34,2
— budj.varat	1,6	1,6	2,2	2,8	4,7
Veikkausvoittovarot yhteensä ilman kirjastoa	324,0	310,5	320,9	333,9	351,4
Veikkausvoittovarot yhteensä	359,5	369,1	379,9	382,4	391,4

Lähde: Opetusministeriö/Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Veikkaus Oy

Taulukko 2. Kulttuurin toimialojen volyyymi osana kansantaloutta

	1995 toteutuma	2000 toteutuma	2002/ 2003 arvio
Työllinen työvoima			
- Kulttuurin toimialojen työllinen työvoima	75 742	89 718	85 854/ v. 2003
- Osuus koko työvoimasta (%)	3,9	4,0	3,8/ v. 2003
Kulttuurin toimialojen osuus kansantaloudesta			
- Kokonaistuotos (%)	4,5	4,1	4,6/ v. 2002
- Välituotekäyttö (%)	4,9	4,2	5,1/ 2002
- Arvonlisäys (%)	4,1	3,7	3,8/ v. 2002

Lähde: Kulttuuritilasto 2005, Tilastokeskus

Taulukko3. Eräitä taiteen ja kulttuurin tunnuslukuja

	2004 toteutuma	2005 toteutuma	2007 arvio
Teatteri- ja orkesterilain piiriin kuuluvien teattereiden ja Kansallisteatterin katsojat, 1 000 henk.	2 490	2 438	2 500
Teattereille myönnettyt henkilötövuodet ⁴¹	2 413	2 459	2 475
Museoiden kävijämäärät valtionosuuden piirissä ja muissa päätoimisesti hoidetuissa museoissa, 1 000 henk.	4 723	4 578	4 600
Museoille myönnettyt henkilötövuodet	1 028	1 072	1 179
Sinfoniaorkesterien ⁴² ja Kansallisopperan kuulijat, 1 000 henk.	952	1 015	1 100
Orkestereille myönnettyt henkilötövuodet	1 011	1 027	1 038
Kotimaiset pitkien elokuvien ensi-illat	13	12	12
Kotimaisten pitkien dokumenttielokuvien ensi-illat	6	4	3
Yleisten kirjastojen kokonaislainaus, 1 000 kpl	109 750	105 570	105 000
Sivukirjastojen määrä	456	456	470

Lähde: Opetusministeriö/Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto

Taulukko 4. Eräitä yleisten kirjastojen tunnuslukuja

	2004 toteutuma	2005 toteutuma	2007 arvio
Kirja-aineiston hankinnat, kpl /1 000 asukasta	312	307	300
Muut aineistohankinnat, kpl/ 1 000 asukasta	55	53	50
Henkilötövuodet, 1 000 asukasta	0,8	0,8	0,8
Fyysiset käynnit, kpl/asukas	12,8	12,0	11,0
Verkkokäynnit, kpl/ asukas	8,0	9,0	11,0
Lainaukset, kpl/asukas	21,1	20,3	20,0
Lainaaajia, % asukasluvusta	45,9	44,7	45,0
Toimintakustannukset/asukas	46,4	47,8	50,0

Lähde: Opetusministeriö/Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto

⁴¹ Valtionosuuden perusteena käytettävät laskennalliset henkilötövuodet

⁴² Sisältää kaksi valtionosuusjärjestelmään kuulumatonta orkesteria.

Taulukko 5. Suomalaisen kulttuuriviennin tunnuslukuja

	2001	2002	2003	2004	2005
Elokuvataide Kotimaisten elokuvien ei-kaupalliset esityskerrat ulkomailla ⁴³					600
Kirjallisuus Muille kielille käännetyt suomalaiset kirjat ml. antologiat ⁴⁴	143	177	190	186 ⁴⁵	163 ⁴⁶
Kuvataide Toteutuneet hankkeet maittain (näyttelyt, asiantuntijavierailut ja v:sta 2003 residenssitoiminta) ⁴⁷	62	68	70	68	76
Näyttämötaide ⁴⁸ Vos-teattereiden ulkomaanvierailut Esityksiin myydyt liput	82 40 840	134 24 411	116 45 596	111 29 036	
Suomalaisten näytelmien esitykset ulkomailla ⁴⁹	11	12	16	6	18
Sirkustaide Sirkuksen ammattilaisryhmien vierailut ulkomailla ⁵⁰ Katsojamäärä					68 10 109
Säveltaide Suomen kevyen musiikin viennin arvo yhteensä (tuhatta euroa) ⁵¹	15 471	17 858	20 040	21 693	
Suomen Sinfoniaorkesterit ry:n jäsenorkestereiden ulkomaanvierailut ⁵² Kuulijamäärä	51 59 725	50 49 648	90 87 391	55 77 958	67 66 378
Tanssitaide Suomalaiset tanssivierailut ulkomailla, esityskerrat ⁵³ Katsojamäärä	129 68 611	136 34 150	199 91 390	157 48 284	171 90 288

⁴³ Lähde: Suomen elokuvasäätiö.

⁴⁴ Lähde: FILI – Suomen kirjallisuuden tiedotuskeskus.

⁴⁵ Tästä 8,6 % tietokirjallisuutta.

⁴⁶ Luku tammikuulta 2006, määrä saattaa vielä kasvaa, kun tiedot täydentyvät.

⁴⁷ Lähde: Näyttelyvaihtokeskus Frame.

⁴⁸ Lähde: Teatterin tiedotuskeskus

⁴⁹ Määrä laskettu Teatterin tiedotuskeskuksen tietojen perusteella.

⁵⁰ Lähde: Cirko – uuden sirkuksen keskus. Sirkusalan tilastointi vasta alussa, luku sisältää Cirkon tietoon tulleet ammattilaisryhmien ulkomaanvierailut.

⁵¹ Lähde: Music Export Finland. Tämä luku ei sisällä taiteilijoiden saamia esiintymispalkkioita, joten todellinen luku on jonkin verran suurempi. Klassisen musiikin puolelta ei lukuja: esim. kapellimestareiden ja muusikoiden ulkomaanvierailuiden tilastointi mahdotonta.

⁵² Lähde: Suomen Sinfoniaorkesterit ry.

⁵³ Lähde: Danceinfo – Tanssin tiedotuskeskus.

Taulukko 6. Liikunta ja terveys

	2004 toteutuma	2005 toteutuma	2007 arvio
Terveytensä kannalta riittävästi (2 krt/vko) liikkuvat 15—64 - vuotiaat ihmiset, %			
— miehet	61	60	61
— naiset	65	68	69

Lähde: Opetusministeriö/Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto/Liikuntayksikkö

Taulukko 7. Kunnossa Kaiken Ikää -ohjelma

	hankkeet	kunnat	liikkujat	naiset (%)	miehet (%)
2005	164	174	53 000	69	31
2006, arvio	164	174	53 000	68	32
2007, tavoite	170	180	55 000	67	33

Lähde: Opetusministeriö/Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto/Liikuntayksikkö

Taulukko 8. Liikunnan vapaaehtois- ja kansalaistoimintaan osallistuminen, henkilöä

	1997— 98	2001—02	2006
Kaikki	509 000	510 000	530 000
— miehet	291 000	291 000	296 000
— naiset	218 000	219 000	234 000

Lähde: Opetusministeriö/Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto/Liikuntayksikkö

Taulukko 9. Nuorten työpajatoiminta

	2004 toteutuma	2005 toteutuma	2007 arvio
Nuorten työpajatoiminta			
Työpajat, lkm	236	230	230
Nuoret työpajoissa, lkm (6 kk:n jaksoissa)	7 000	7 050	8 000
Koulutukseen, työhön tai muuhun ohjattuun toimintaan sijoittuneet, %	50	66	66
Nuorisotyöttömät, lkm	34 800	30 500	26 000

Lähde: Opetusministeriö/Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto/Nuorisoyksikkö

Taulukko 10. Eräitä nuorisotoiminnan tunnuslukuja

Toiminnot	2004	2005	2007
Nuorisotoimialan järjestöt			
— tuetut järjestöt, lkm	97	103	105
— nuorten määrä	830 000	850 000	850 000
Kuntien nuorisotyö			
— nuorisotilat, lkm	1 100	1 100	1100
— nuorisotyöntekijät, lkm	3 400	3 400	3 400
Valtakunnalliset nuorisokeskukset			
— avustetut, lkm	10	10	10
— nuorisokurssipäivät	150 000	170 000	180 000
Iltapäiväkerhot			
— tuetut lkm	1 500	1 550	1 600
Nuorisotutkimus			
— tuetut, lkm	15	15	15
Ehkäisevä päihde- ja huumetyö			
— tuetut hankkeet, lkm	61	79	80
Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut			
— kuntat palvelujen piirissä	42	70	120
— nuoret palvelujen piirissä (%)	50	60	70
Aluekehittäminen			
— tuetut hankkeet, lkm	55	53	70
Avartti			
— ryhmät, lkm	50	53	70
— nuoret ryhmissä	700	750	1 000
Nuori Kulttuuri			
— Nuorten ulkomaiset esiintymismatkat	1 411	1 364	1 400
— Nuori Kulttuuri-tapahtumat	7 400	21 000 ⁵⁴	8 000

Lähde: Opetusministeriö/Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto/Nuorisoyksikkö

Taulukko 11. Nuorisotoiminnan kehittämiseen liittyviä tavoitteita

Tavoite	2006	2007	2008	2009	2010
Nuorten äänestäminen verrattuna koko väestöön	sama taso	EK -5 %	KV -5%	EU -5 %	ei vaaleja
Nuorten harrastus (lisäys % yks.)	lähtötaso	+ 1	+ 2	+ 3	+ 4
Nuorisotyöttömyys	28 000	26 000	24 000	23 000	21 000
Pajat (kpl)	220	220	220	220	220
Työttömät pajanuoret	5600	5000	4500	4 000	3500
Muut pajanuoret	2400	3000	3 000	3 200	3500
Nuorten huumeikäyttö ja kokeilut	lähtötaso	vähentyy	vähentyy	vähentyy	vähentyy
Alkoholin käyttö (15 v.)	lähtötaso	vähenee	vähenee	vähenee	vähenee
Tupakointi (15 v.)	lähtötaso	vähenee	vähenee	vähenee	vähenee
Nuorten tulot (nuorten osuus alimmassa kvintiilissä)	lähtötaso	tasaus 1 %	tasaus 2 %	tasaus 3 %	tasaus 4 %
Toimeentulotukea saaneet (hlöä)	lähtötaso	- 3000	-6000	-9000	-12000

Lähde: Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2007-2011

Liite 4

Tulevaisuuskatsaus 2006:n menopaineet toimialoittain 2008 - 2011 verrattuna 2007 tasoon

	TAE 2007			Muutos %/v 2007 tasoon
	milj. € 2008 - 2011 yhteensä	milj. € Keskimäärin vuodessa	milj. €	
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikka	337,26	84,32	526	16,04
Euroopan kulttuuripääkaupunki 2011 -hanke	5,00	1,25		
Taide ja kulttuuri	163,16	40,79	385,2	10,59
Aktiivinen toiminta ja hyvinvointi	20,60	5,15		
- Taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden turvaaminen	5,00	1,25		
- Vammaisten, saamelaisten ja maahanmuuttajien kulttuurin tukemiseen	5,00	1,25		
- Lisätään tukea musiikin alueelliseen tarjontaan	3,60	0,90		
- Taiteen soveltavan käytön edistäminen	7,00	1,75		
Luovat toimialat, innovaatiot ja kulttuurivienti	41,66	10,42		
- Valtion taiteilija- ja kohdeapurahojen lisääminen 20:lla/v	2,80	0,70		
- Kuvataiteen näyttöapurahojen kaksinkertaistaminen vuosina 2008-2011	2,80	0,70		
- Elokuva-arkisto laajennetaan myös radio- ja televisioarkistoksi	6,06	1,52		
- Lisätään taiteilijoiden matka- ja residenssiavustuksia	1,60	0,40		
- Kilpailukykyinen elokuva- ja audiovisuaalinen kulttuuri	7,60	1,90		
- Lapset ja media -ohjelma	4,00	1,00		
- Valtion elokuvatarkastamon tehtävien laajentaminen	2,20	0,55		
- Luovaa ja innovatiivisia toimintoja ja yrittäjyyttä edistäviin hankkeisiin	0,60	0,15		
- Opetusministeriön osuus kulttuuriviennin kehittämisohjelman toimeenpanosta	14,00	3,50		
Kulttuurin, liikunnan ja nuorison voimavarat	100,90	25,23		
- Kulttuurin ja taiteen valtionosuuksia lisätään	30,00	7,50		
- Tuetaan vapaan kentän mahdollisuuksia tuottaa taide- ja kulttuuripalveluita	5,00	1,25		
- Lisätään lastenkulttuurin tarjontaa	5,00	1,25		
- Tekijänoikeusjärjestelmän kehittäminen ja arviointi	2,00	0,50		
- Ilmainen sisäänpääsy museoihin 3-vuotisena kokeiluna	13,50	3,38		
- Museoviraston seitsemän alueellisen toimipisteen verkoston toteuttaminen	4,80	1,20		
- Kansallisen e-kulttuuriperintölinjauksen toteuttamiseen	20,00	5,00		
- Kansallisen taideomaisuuden kartuttaminen	7,00	1,75		
- Tietotekniikan hyödyntämishohjelma ja kirjastohenkilöstön täydennyskoulutus	7,60	1,90		
- Maaseutukirjastojen palveluiden uudistaminen, kirjastoautopalvelut	2,00	0,50		
- Monikulttuuristen kirjastopalvelujen kehittäminen	1,00	0,25		

- Starttitutki kombinaatiokirjastojen perustamiseen	1,00	0,25		
- Keskitetty kirjastojen verkkoaineistojen tuottaminen	2,00	0,50		
Liikunta	131,00	32,75	103,2	31,73
<i>Aktiivinen toiminta ja hyvinvointi</i>	48,00	12,00		
- Ikääntyvien liikuntapalveluiden saatavuuden kehittäminen	12,00	3,00		
- Laajennetaan lasten ja nuorten liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden mahdollisuuksia	10,00	2,50		
- Sisällytetään liikunta osaksi nuorten syrjäytymisen ehkäisytoimenpiteitä	2,00	0,50		
- Suomen Akatemian kanssa työtä ja hyvinvointia käsittelevä tutkimusohjelma	2,00	0,50		
- Toimenpideohjelma lasten ja nuorten lihavuuden ja ylipainon ehkäisyyn	6,00	1,50		
- Turvataan seurojen ja järjestöjen vapaaehtoistoimijoiden asiantuntemus ja osaaminen:	16,00	4,00		
<i>Infrastruktuuri ja tarjonta</i>	83,00	20,75		
- Toteutetaan kansallinen liikuntaohjelma paikallisten perusyksiköiden toimintaedellytysten turvaaminen	83,00	20,75		
Nuorisotyö	38,10	9,53	37,2	25,60
<i>Aktiivinen toiminta ja hyvinvointi</i>	37,50	9,38		
- Nuorten työpajatoiminta	33,50	8,38		
- Nuorten päihteiden- ja huumeidenkäytön ehkäisy	4,00	1,00		
<i>Infrastruktuuri ja tarjonta</i>	0,60	0,15		
- Kansalaisyhteiskunta neuvottelukunta	0,6	0,15		

Tulevaisuuskatsaus 2006:n menopaineet toimialoittain 2008 - 2011 verrattuna 2007 tasoon
23.5.2006 KUPO

	2008 - 2011 yhteensä	Keskimäärin vuodessa	TAE 2007	Muutos %/v 2007 tasoon
	milj. €	milj. €	milj. €	%
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikka	340,3	85,1	525,6	16,2
Euroopan kulttuuripääkaupunki 2011 -hanke	5,0	1,3		
Taide ja kulttuuri	166,2	41,5	385,2	10,8
Liikunta	131,0	32,8	103,2	31,7
Nuorisotyö	38,1	9,5	37,2	25,6

Pvm
26.6.2006

Valtioneuvoston kanslia

Dnro
12/050/2006

PL 23
00023 Valtioneuvosto

Viite: VNK:n kirje 10.1.2006, 1263/00/2005
Asia: Hallinnonalojen tulevaisuuskatsausten valmistelu vuonna 2006

Viitekohdassa mainitussa kirjeessä tehdyn pyynnön johdosta opetusministeriö lähettää oheisena valtioneuvoston kanslialle opetusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsauksen.

Kansliapäällikkö

Markku Linna

Kehittämispäällikkö

Iiris Patosalmi

TIEDOKSI Opetusministeri Antti Kalliomäki
Kulttuuriministeri Tanja Saarela
Erityisavustajat
Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto
Hallintoyksikkö
Talousyksikkö
Kansainvälisten asiain sihteeristö
Tietopalveluyksikkö
Viestintäyksikkö